Redactor: Adriana NEGRICI
Tehnoredactare şi copertă: Constantin NIŢĂ
Nina Berberova.
Astachev a Paris
Copyright ACTES SUD, 1988
Copyright pentru versiunea în limba română:
Univers, 2004
Str. Ionel Ferica, nr. 8, sectorl, Bucureşti e-iruiil universurile…»)
NINA BERBEROVA
Astaşev la Paris
Traducere diana crupenschi
UNIVERS Bucureşti» 2004
j.). – /i, oi veota A
ISBN 973 – 340908 – 1

Maman – *mamenka*, *mamaşa* – locuia la etajul şapte într-o clădire imensă şi veche. Camerele de la etaj erau închiriate separat, în spatele fiecărei uşi oamenii dormeau, îşi pregăteau masa, mâncau şi, seara, îşi scoteau pe palier găleţile de gunoi. Vechiul ascensor hidraulic se strica din două în două zile, adesea lumina nu se aprindea pe scara tară ferestre, uşa de la intrare, din fontă, era prea grea – iată de ce *maman* aproape că nu ieşea din casă. O vecină îi făcea cumpărăturile, iar în ce priveşte vizitele *maman* se mulţumea cu vecinii de pe etajul ei şi cei de dedesubt (în clădire locuiau numai ruşi) şi doar la marile sărbători – era credincioasă, mergea la biserică – cobora scările, iar mai târziu urca din nou, lent, lovind treptele cu vârful umbrelei în care se sprijinea, cu răsuflarea tăiată, gata-gata să izbucnească în lacrimi. Şi când prietenii pe care-i întâlnea lângă cutia de fier umplută cu nisip în care se înfigeau lumânările aprinse îi spuneau: „De ce nu vii dumneata într-o zi pe la noi, Claudia Ivanovna, să bem o ceaşcă de ceai împreună?" ea nu avea în minte decât ascensorul, mereu ascensorul, şi cotiturile întunecate de pe scara cu treptele înţepenite şi uzate. „Ţi s-a dat un loc pe lumea asta, ei bine, nu te mişca de acolo, se gândea ea, altfel s-ar putea să ieşi şi să nu te mai întorci niciodată, o să rămâi între două etaje sau o să te găsească cineva sufocată, căzută pe trotuar". Cât despre Alioşa, spunea că nimic nu era mai bun pe lume decât apartamentul lui *maman*, că aerul de respirat era cu atât mai bun cu cât stăteai la un etaj mai înalt. Când venea, deschidea larg fereastra care dădea spre o construcţie rotundă, fără ferestre sau uşi, asemenea

unui glob pământesc: uzina de gaz. Dincolo de ea, se vedea fără sfârşit cenuşiul ceţos şi citadin al caselor, al acoperişurilor, al ferestrelor, şi un anumit turn care când apărea, când dispărea, trunchiat sau purtând în vârf un drapel, câteodată cu un înger planând deasupra lui. „Cât de fericită eşti, *maman*, spunea Alioşa, să trăieşti într-o asemenea linişte, fără griji". Se aşeza la masă, bea ceai, mânca tartă, cozonac, prăjituri, citea ziarele (întotdeauna aducea ziare cu el) şi uneori privirea lui poposea distrată pe capul tremurător, cu părul rar, pe mâinile uscate cu degete noduroase. „Fac tot ce pot ca să trăieşti bine, şi eu trăiesc bine, zicea el. E adevărat că am suferit destul de mult amândoi: acum ajunge, ajunge! Ai lumină electrică, boiler, soare, un oblon pentru vremea caldă când soarele e prea puternic, încălzirea centrală funcţionează, ai acte în regulă. Asta, *maman*, se numeşte confort, da, da! Şi amândoi ne bucurăm de confort. Pentru că eu… Slavă Domnului!

Aşezată lângă masă, ea zâmbea, aproba din cap şi, fără să se uita la ce făcea, tricota pentru el un pulover alb uriaş: deschisă în faţa ei, o revistă de modă arăta fotografia unui tânăr cu faţa subţire, bronzat, care îşi bomba mândru pieptul acoperit de un pulover alb. Arunca din când în când câte o privire şi tricota, numărând ochiurile în gând, şi ce ieşea din mâinile ei semăna foarte mult cu ce era în revistă, şi ghemul de lână se rostogolea pe genunchii ei.

El, Alexei Petrovici, deschidea şi închidea fereastra, verifica dacă zăvoarele se închideau bine, aprindea şi stingea luminile, sărea pe parchet să vadă dacă nu scârţâie – nu scârţâia – trăgea de cordonul draperiei – e destul de solid?

— Ieri, liftul era din nou în pană, spunea ea cu tristeţea. Au venit să-l repare, se pare că e ceva din cuşca liftului. N-au reuşit să facă nimic. Au plecat şi au lăsat totul baltă.

Dar el nu asculta deloc, fie vorbea el însuşi, fie tăcea, citind ziarul. Dacă vorbea, cât de puţin, nu pomenea nimic despre treburile cu care se ocupa, nu vorbea despre oamenii cu care era în contact, îşi amintea evenimente de altă dată, cum faci când te afli împreună cu o veche cunoştinţă cu care nu mai ai nimic în comun în prezent, şi care, totuşi, îţi împărtăşeşte trecutul. Şi ce trecut! lung, plin de lupte, păstrat în memorie şi onorat: de *maman*, pentru că Alioşa era eroul acestui trecut; iar de el, pentru acelaşi motiv.

Alteori subiectul conversaţiei lui era ceva ce cumpărase, un fel de mâncare dintr-un restaurant sau ceva neobişnuit ce văzuse pe

stradă. Dar trecutul, un trecut vechi de pataizeci de ani, rămânea mai viu decât acest prezent meschin pe care nimic nu venea să-l încălzească.

— Şi aminteşte-ţi, *maman*, când locuiam la Siver-skaia, aminteşte-ţi, aveam un costumaş albastru, în vara în care a plecat tata, şi se întâmplase ceva, cineva furase nişte argintărie! Aminteşte-ţi ce băiat voinic eram, energic, pe vremea aceea. Şi cum visam să cresc arici şi să devin artist de circ.

Fireşte că ea îşi amintea de toate acestea.

— Astăzi am văzut nişte copii care lăsau să plutească vaporaşe pe lacul din piaţetă. Chiar şi jocurile astea stupide au fost marcate de tehnică. M-am simţit întors pe dos: eu nu aveam parte decât de nişte corăbioare cu fundul plat, făcute din coajă de copac!

Privea drept înainte cu ochii lui mari, albaştri, amintindu-şi vreun iaz din Rusia, sălciile, pantalonii suflecaţi până deasupra genunchilor. Când luaseră sfârşit toate astea?

— Copilăria mea s-a terminal brusc, *maman*. Când am intrat la şcoală, poate? Când mi-am pus în spinare sacul negru… şi când am mers, am tot mers… Am impresia că niciodată nu am încetat să merg, să merg, că nu m-am oprit niciodată! Pentru prânz îmi dădeai treizeci de copeici, dar eu cheltuiam doar doisprezece şi puneam restul deoparte. Şi mai târziu, când m-ai trimis la Moscova, îţi aminteşti, am economisit o grămadă de bani din cei pe care mi i-ai dat pentru hotel.

Ea dădea din cap, îşi făcea semnul crucii, îşi ştergea cu degetul o lacrimă din colţul ochilor.

— Şi acum, Alioşenka, şi acum!

— E chiar nostim cu banii pe care i-am pus deoparte. Ah, da, ce istorie! Cel mai teribil este că aici a trebuit să o iau de la zero. Dar m-am născut european, mi s-ar fi părut grotesc să trăiesc în Rusia.

— Şi totuşi… dacă am merge doar să aruncăm o privire!

— Mi se spune adesea: Astaşev, cum e posibil să fii de origine rusă? Eşti la fel ca noi.

Apoi ea îl strângea la piept pe băiatul ei cu trunchiul gras şi moale, cu mâinile curate cu palme roz şi unghii moi, triunghiulare, îi mângâia haina albastră, părul deschis la culoare, devora din ochi figura lui rotundă şi tânără, totdeauna proaspăt rasă. Îk j

— Băiatul meu cuminte, îi spunea ea, mângâierea zilelor mele.

El o îmbrăţişa, se mai uita o dată la ceas, apoi, cum vedea că

trecuse de ora opt, pleca.

— Unde te duci tu acum? îl întreba ea. Ai vreo iubită?

Încheindu-şi cu grijă paltonul bine croit, răspundea:

— *Maman*, nu am niciun drept să mă încurc cu iubite. Nu e genul meu să fac plozi. Pentru sănătate, din timp în timp, nu zic nu. Dar dacă e vorba de însurat, o să mai aştept vreo trei ani cel puţin de-acum încolo.

— Ei bine, Dumnezeu să te aibă în pază, zicea ea, fără să fi aflat unde se ducea.

În ultimii ani nu avusese nici cea mai mică bănuială.

O jumătate de oră după ce pleca de la ea, Astaşev suna la soneria unei mari uşi lustruite. Acolo, scara era acoperită cu un covor. Şi sus, lângă oglinzi, erau aşezate plante verzi.

— E, fără îndoială, Alexei, spunea o voce de femeie din spatele peretelui, în timp ce servitoarea îi luă paltonul lui Astaşev.

— Ei da, *mamenka*, eu sunt, răspundea el. Bună ziua!

— Bună ziua, pasăre de pradă. Pe cine ai mai ronţăit astăzi?

10

Strângea mâinile celor de faţă – mai erau şi alţi musafiri – iar Xenia Andreevna îi vorbea pe un ton dispreţuitor de frivol.

— L-aţi auzit? *Mamenkal* striga ea, iar părul ei vopsit în roşu, sânii căzuţi, stratul gros de pudră de pe gât îi trădau vârsta într-un mod necruţător. Mă faci mai bătrână decât sunt, banditule!

Era a doua soţie a tatălui lui Alioşa, mama lui vitregă, care altă dată ieşise victorioasă dintr-o rivalitate nemiloasă cu Claudia Ivanovna.

Acolo înflorea ca o floare deosebită, rară, se instala rotund într-un fotoliu, făcea glume pe săturate, râdea el însuşi cu un hohot greu, se uita cu priviri uleioase la Xenia Andreevna şi la ceilalţi – plini de bani, cu grade înalte, care o răsfaţau pe *mamenka*. În ciuda diferenţei de vârstă, Alioşa ştia să ia parte la conversaţia lor ciudată – poveşti cu aderenţi, cu preşedinţi şi cu vice-preşedinţi, cu alegeri în vreun comitet, sau în consiliul comitetului sau în preşedinţia acestui comitet.

Evgraf Efgrafovici făcea aluzie la posibila candidatură a lui luli Fedorovici pentru comisia de revizie. Unul dintre invitaţi îşi dădea aere importante, un altul declara că al doilea tur de scrutin era inevitabil, *mamenka* uneltea, feroce şi oportunistă, în avantajul

amiralului Viasmilin care dăduse cuiva sume importante în scopuri filantropice „iw

11

Brusc, Alexei cerea şampanie, povestea câte o întâmplare cu haz, săruta mâinile Xenici Andreevna, se purta ca un copil răsfăţat, cu aere, căruia nu i se refuză nimic, apoi devenea respectuos, tandru, scotea din buzunar un bilet pentru un spectacol de teatru pe bulevard, pe care îl primise pe sub mână, îl oferea cui voia să-l ia şi îşi lua rămas-bun.

Alexei trăise jumătate din viaţa lui cu maică-sa, jumătate cu tatăl lui, o lună aici, o săptămână dincolo, vara într-un loc, iarna într-altul. Avea zece ani când tatăl său îşi abandonase familia pentru o pretinsă actriţă, continuând să-şi întreţină cu regularitate, dar cu zgârcenie, soţia şi cei doi copiii – pe Alexei şi pe sora lui Niuta care murise un an mai târziu. Alexei frecventa colegiul tehnic: locuiau la Peski, într-un apartament întunecat, fără scară de serviciu, încărcat de mobilele lor vechi, grele şi respingătoare. Pentru a avea cât de cât lumină, făcuseră ferestruici în pereţii interiori ai apartamentului, între încăperi, şi acolo sus, aproape de tavan, păianjenii îşi teşeau pânzele groase. Mama şi servitoarea, deşi se îngrijeau de curăţenia podelelor vopsite şi scrobeau tot timpul perdelele, nu îndepărtau niciodată pânzele de păianjen. Şi uneori, seara, înconjurate de propriile lor mătăsuri şi apăraţi de superstiţiile femeilor, păianjenii se aruncau unul asupra altuia în mijlocul tavanului, se agăţau unii de alţii, se devorau între ei şi cadavrele învinşilor sfârşeau prin a se usca, căzând mai apoi pe podele.

Imediat ce se întorcea de la colegiu, Alioşa se aşeza la masa din camera sa plină de dulapuri şi de cu fere şi stătea până seara acolo, scria compuneri, rezolva probleme, învăţa la istorie sau la rusă, arunca o privire pe capitolul următor celui pe care îl avea de învăţat, pentru a şti dinainte despre ce avea să fie lecţia următoare. Deasupra mesei era o etajeră pe care stăteau tot felul de cărţi: *Traducerile literale din latină*, *Rezolvările policopiate ale teoremelor*, o carte intitulată *Model de dizertaţie pentru clasele a VI-a*, *a VII-a şi a VIII-a*, şi încă una: *Pentru a înţelege fizica*, şi de asemenea: *întrebări fi răspunsuri din geografie*. Pentru fiecare materie era obligatoriu câte un manual, dar el avea mai multe: le avea pe cele ale lui Sipovski, Savodnik, îl avea pe Kraevici, pe Lebedev, pe Kiselev şi pe Davidov, iar la istorie pe Illovaiski, Platonov şi Vinogradov, şi încă una de un autor necunoscut, pentru că prima

pagină fusese smulsă. Alexei făcea rost de cărţile astea făcând schimburi cu alţi elevi: din dulapul strâmt cu perdea, lua cărţile mamei lui – Mamine-Sibiariak, Scheller-Mihailov, uneori traduceri din Maupassant sau Zola. şi le schimba la colegiu (unde toată lumea îl cunoştea) contra manualelor pe care i le dădeau elevii de la

13

alte secţii, nu numai pe ale lor, dar şi pe cele ale fraţilor sau surorilor lor mai mari.

Era primul din clasa lui, stătea chiar în faţa catedrei, în prima bancă, mult timp fusese cel mai scund din clasă şi, cum numele lui începea cu A, era primul care se vedea şi totul începea cu el – aşezarea în rânduri, examenele – şi tot el le răspundea inspectorilor, iar cuvântările de bun venit erau citite de el – şi tot el, nu se ştie de ce, era responsabil cu creta şi cu ştergerea tablei; şi în ciuda tuturor acestor lucruri, nimeni din clasă nu-l invidiase vreodată, i Sâmbăta, ieşind de la colegiu, Alioşa nu se întorcea la Peski, ci lua tramvaiul cu numărul 14 în direcţia Sennaya. În anul precedent, tatăl lui fusese exclus din barou pentru câteva uneltiri care nu erau deloc clare, şi de atunci îşi câştiga existenţa „din afaceri". Apartamentul era foarte frumos, cu frize aurite pe tavanul biroului, cu catifea şi blănuri de animale şic chiar cu un valet – destul de murdar, plin de coşuri, cu părul lucind de grăsime şi cu un nas roşu de beţiv.

Alioşa îi purta respect tatălui lui. Îi respecta valetul, apartamentul, chiar şi noua soţie – prima femeie adevărată pe care avusese ocazia s-o vadă de aproape, îmbrăcată sau doar pe jumătate îmbrăcată, sau dezbrăcată, bolnavă sau sănătoasă. Era o doamnă, avea o legătură misterioasă cu portofelul tatălui

14

lui, şi în preajma ei se simţea totdeauna cam nesigur, bucuros, puţin stânjenit totuşi.

Rămânea la ei până luni dimineaţa şi viaţa lui, în timpul acestor zile, nu semăna deloc cu aceea din apartamentul în care stătea Claudia Ivanovna. Sâmbăta era zi de vizită la cea de-a doua sa mamă. În salon, musafirii spuneau vorbe de spirit, trăncăneau, beau ceai. Alioşa, lăsându-şi temele pe mai târziu, pentru noapte, stătea aşezat în câte un fotoliu, zgâindu-se la oameni, fără să aibă forţa să plece de acolo, în gândul lui dezbrăcând femeile de rochiile lor mătăsoase cu volane şi pliuri, strecurându-se printre bărbaţi pentru a înghiţi, în acelaşi timp

cu eclerurile, fursecurile şi e/;<WA-urile, frazele inteligente, glumele care se rostogoleau ca nişte gloanţe sferice de plumb, ca nişte boabe de mazăre, ca nişte perle.

Seara luau cina în trei: tata, chel, cu sprâncenele groase, cu mustăţile lungi încadrându-i buzele, care semăna cu personajele de pe coperta romanelor cu aventuri şi ţigani din epoca aceea; *mamaşa* Xenia Andreevna, în neglijeu diafan cu mâneci care-i alunecau de pe umeri, şi el. Uneori, după cină, tatăl său şi soţia lui se duceau la teatru; Alioşa rătăcea prin apartament, se uita îndelung prin sertare, fie că erau închise sau nu, apoi se aşeza la masă ca să-şi facă lecţiile.

Uneori îl duceau la un spectacol de operetă sau la o farsă la Suvorin. Într-o zi – o duminică după

: … „15

amiaza – l-au dus la teatrul Alexandriński să vadă *Revizorul*, şi piesa l-a interesat foarte tare pentru că, nu cu mult înainte, se vorbise despre Gogol la lecţia de literatură rusă.

Dar de obicei, duminica se trezea târziu, citea ziarele în timp ce bea ceai; citea toate ziarele de la un capăt la altul, ca pe nişte romane, de la necrologuri la anunţurile matrimoniale. După prânz, Xenia Andreevna îl ducea la plimbare. Rătăceau pe străzi, pe bulevardul Nevski, pe Sadovaia, mergeau până la Grădina de vară, unde întâlneau cunoscuţi: „Doamne, dar cine e tânărul ăsta?" – „E fiul meu. Nu vi se pare bizar că am un fiu atât de mare?" Interlocutorul, stupefiat, surâdea fără să spună nimic. „Nu-i aşa că seamănă cu mine?" Şi când se lămurea misterul, urmau râsetele, subterfugiile ei, glumele plate ale celuilalt.

Adormind, seara, Alioşa îl auzea pe tatăl lui certându-se cu Xenia Andreevna, ceva care se spărgea, im vas, un flacon de parfum, un scaun căzând, apoi şuşotelile şi strigătele deveneau din ce în ce mai libere, necontrolate. Dimineaţa cei doi nu apăreau la micul dejun. Valetul îi turna ceaiul în ceaşcă, Alexei pleca spre staţia de tramvai cu mersul lui grăbit. Iarna, lumini străluceau prin ceata şi străzile înzăpezite, iar tramvaiul mergea, despica întunericul, soneria suna, iar Alioşa stătea la fereastră.

16

uitându-se la matroanele cu veşmintele strânse în centuri, doamnele înfofolite în blănuri de vulpe şi zibelină: i se păreau atrăgătoare.

Lunea, după ore, se întorcea acasă. Claudia Ivanovna îl îmbrăţişa din prag, nu avea timp nici să-şi dezbrace paltonul, apărea servitoarea din bucătărie şi începeau să-l hărţuiască: „Ce ai mâncat, nu ţi-a fost frig, nu cumva nu ţi-a plăcut să stai la ei?" El le respingea, spunea mereu: „Nu v-aţi săturat, totdeauna îmi spuneţi acelaşi lucru, haide!" Xenia Andreevna a comandat un nou mantou de blană, cu cozi de vulpe. Cred că tata are de gând să cumpere nişte cai".

După ce înfipsese acest pumnal în inima mamei, se ducea să rezolve probleme, cu bărbia rotundă (pe care, mult timp, nici nu-i dăduseră tuleiele) sprijinită în palmă. Şi timp de cinci zile făcea asta, cu sârg, transpirând, străduindu-se, până ce apărea sfârşitul săptămânii ca un arabesc neaşteptat şi original pe o plictisitoare clădire administrativă.

Blând, cu ochii albaştri, ştiind, când trebuia, să combine graba (să arate, să aducă) şi ponderaţia, cu faţa albă şi serioasă, avea o purtare ireproşabilă, nu se împrietenea cu nimeni, nu juca cărţi, nici de-a aruncatul săgeţilor, nu împrumuta bani. Creştea, şi se dovedea puţin câte puţin că nu citise nimic în afară de manuale, dar în schimb ştia pe dinafară

17

toate materiile cerute la colegiu. La şaisprezece ani, auzise o conversaţie despre femei – era o conversaţie rece, ca de afaceri, ca şi cum era vorba despre alegerea unei facultăţi sau de datoria de a respecta postul cel mare. Era într-o sâmbătă. Seara era la tatăl lui, după ce-şi întocmise deja planul. Noaptea târziu, când toată lumea dormea, şi-a tras pe el pantalonii, s-a strecurat cu picioarele desculţe în camera bucătăresei, o femeie încă tânără, frumoasă, şmecheră, şi o jumătate de oră mai târziu deja se întorsese în pat. Nu descleştase dinţii, nu pronunţase niciun cuvânt, astfel încât la sfârşit bucătăreasa îi spusese: „Dar de ce eşti atât de tăcut, Alioşa? Atât de serios, deşi eşti aşa tânăr?"

Când avea douăzeci de ani, tatăl său a murit, în timp ce Xenia Andreevna era în Caucaz unde se întâlneau cu ofiţerii din Armata Albă, purta fuste de dantelă, scria şi publicase un roman patriotic. Alioşa a rămas la Petesburg cu Claudia Ivanovna, a lucrat în administraţia sovietică, au suferit de foame, iar în visele lui umile nutrea totuşi proiecte orgolioase, bonapartiste, pe care nici măcar nu ştia cum să le numească. Şi în acei ani s-a născut în el o ură feroce faţă de putere, de

popor, de ţara lui. Un tânăr dintr-o familie nobilă nu s-ar fi putut gândi la ceea ce se întâmpla cu atâta furie şi cu frisoanele de ură care îl străbăteau pe Alioşa.

18”.

Totul îi devenise odios: spaţiul imens care, dacă n-ar fi fost decât el singur, trebuia în mod necesar să ducă la pierzanie, pentru că nu se putea, până la hotarele unei ţări fără drumuri, să menţii într-o ordine controlată de poliţie un popor care curăţa seminţe de floarea-soarelui şi îşi sufla nasul cu degetele; şi haosul Istoriei, până la succesiunile la tron ale lui Petru I, pe care le considera ca pe nişte prostii de neiertat pentru care acum trebuia să plătească. Respingea în bloc secolul al XIX-lea, această promisiune a unei apocalipse în care fiecare deceniu anunţase viitorul într-o limbă blestemată şi profetică. Dar îi plăcea să se gândească la ultimele patru războaie pierdute, la „progresiştii” hirsuţi care se încăierau cu poliţiştii şi care, scăpând nedepdepsiţi, aruncau cu bombe.

Când în 1925 frontierele s-au deschis şi Astaşev a ajuns la Paris, obişnuia să numească Rusia „Sovietia”, pe bolşevici „tovarăşii” iar pe Lenin „agentul Germaniei”. Credea că numai printr-un miracol scăpase să nu fie împuşcat şi povestea că acolo, pe cheltuiala statului, fete de paisprezece ani aduceau pe lume copii cu taţi necunoscuţi şi că mujicii se hrăneau cu carne de om. Apoi toate astea au trecut, a uitat de Rusia, începea o nouă viaţă sub un cer nou, şi la început înfruntarea acestei vieţi a fost atât de aspră încât era cât pe ce să fie doborât. … –, /

19

Locuiau la periferie, într-o cameră rece tot timpul. Claudia Ivanovna se ducea să spele rufele prin casele oamenilor. O vedea pe maică-sa, această femeie matură, greoaie dar încă puternică, transformându-se într-o bătrână chinuită de hernie, cu băşici sângerânde în vârful degetelor de atâta frecat rufele. Şi bătea străzile oraşului. Ce ştia el să facă? Ce putea el să facă? Să fie funcţionar într-un birou, să spele rufe într-un restaurant, comisionar într-o băcănie? Să se ducă să vândă aspiratoare din uşă în uşă? A făcut toate acestea, îngheţat şi înfometat, tremurând pentru fiecare bănuţ pe care ajungea să-l câştige. Dacă ar fi putut să fure în aşa fel încât să nu fi aflat nimeni niciodată, ar fi furat – dar nu se pricepea deloc la treburile astea îndoielnice şi periculoase. Totuşi, chiar în timpul acestui început jalnic, între două zile mizerabile, se simţea călăuzit într-o direcţie precisă şi

trebuia să aleagă, să prefere şederii la birou o muncă de comisionar, lungile rătăciri zadarnice prin curţi şi pe scările locuinţelor.

I se spunea: găseşte pe cineva care vrea să cumpere un pian (sau o maşină de cusut, sau un aparat de radio, dacă nu era cumva vorba despre o bicicletă sau de o perie perfecţionată). Căuta şi nu găsea, simţea prin tălpile subţiri ale pantofilor piatra rece şi umedă a străzii, iar în inima lui simţea sutele de trepte ale scărilor, care totuşi aveau un sfârşit, şi speranţa

V 20

Înceţoşată că avea să se îmbogăţească chiar în această stradă, pe această scară.

La sfârşitul celei de a treia ierni, când Claudia Ivanovna a fost dusă la spital pentru a fi operată, a prins ocazia, din moment ce mama lui nu putea citi ziarul, să publice un anunţ: „Xenia Andreevna Astaşeva este rugată să ia legătura cu fiul ei".

Într-o zi i-a venit o scrisoare la redacţia ziarului: Xenia Andreevna Astaşeva îşi dădea adresa, îl ruga să vină numaidecât şi se mira că nici Nadejda Petrovna, nici Vassili Vassilici, nici Genia Sokolova, nici familia Sipatiev nu-i spuseseră niciodată că şi ea se mutase la Paris.

Alioşa nu cunoştea pe nimeni dintre acele persoane.

Ea a înţeles de cum a intrat. Deşi ea însăşi îmbătrânise – se apropia de cincizeci de ani – s-ar fi spus că el se schimbase şi mai mult: chipul lui părea un fel de aluat dospit, întunecat şi încreţit, vocea îi răsuna mai tare, ca şi cum ar fi fost tot timpul indignat, gura i se alungise, palidă şi umedă, de-a lungul figurii. Nu ştia încă dacă să spună totul sau dacă era mai bine, fumând şi cu degetul mare strecurat în reverul hainei, să se lanseze într-o poveste sforăitoare şi improbabilă…

— Ei bine, frumosul meu blond, spuse ea cu vocea ei joasă, jucându-se cu un lănţişor pe care-l avea la gât, o bijuterie pe care el i-o ştia din copilărie. Povesteşte. Şi nu mai face pe imbecilul? ltt»

21

Camera asta nu-i aparţinea, o închiria mobilată, dar era o cameră luxoasă, cu perdele de mătase roşie, cu un pian. (N-ar fi avut oare nevoie de un aspirator? Nu, fireşte că nu). Pe masă se aliniau trei sticle – avea poftă de cotlete de viţel, de şuncă prăjită, de ou fiert sau în tigaie.

— S-a terminat cu mine aici, spuse el, plecându-şi ochii asupra unghiilor roase, punând la loc ţigara pe care nu o aprinsese. N-ai putea să…?

Încrucişându-şi picioarele lungi şi elegante şi descoperindu-şi un genunchi mătăsos sub o fustă scurtă şi strâmtă, stătea în faţa lui, nici tânără, nici bătrână, cu părul vopsit, noduroasă, severă, fumând fără să zâmbească – nu avea de să zâmbească.

— Ţi-aş da o şansă, spuse ea cu vocea-i joasă, privindu-l fix. Ascultă cu atenţie, premiantul clasei. Dar mai întâi aşteaptă, o să-ţi aduc să mănânci. A rămas mâncare de la prânz. Ieşi. Puternic, gros, parfumul ei rămase în aer. El se uita în jur. Cine era ea, ce făcea ea? Spre exemplu, dimineaţa: se trezeşte, ce are de făcut? Unde se duce? De unde are bani?

Ea se întoarse. Friptură, muştar şi pâine. Mâncă, apoi bău un pahar de lichior. Benedictină, muştar, îi plăcuse. Vă trebuie să mai mănânce astfel şi altă dată, mai târziu, când va avea bani.

— Ascultă. Mai întâi în ceea ce mă priveşte. Am un amant francez. Piotr Ivanici – Dumnezeu să-i odihnească sufletul (îşi făcu apăsat semnul crucii) – un asemenea om nu avea pereche pe lume. Avea talent, temperament, era rasatvechea gradă… Ce să mai vorbim, doar eşti fiul lui. Aminteşte-ţi un lucru, era un om extraordinar. Dar francezul ăsta mi-a căzut în mână – un adevărat roman! în tren! A muşcat momeala ca un peşte! Trăiesc pe socoteala lui de patru ani. Aristocrat, îi place muzica, e cultivat – nu-ţi mai spun – se pricepe la politică, acum e la pensie. Are doar un cusur: a trecut de şaptezeci de ani.

— Oh, Doamne, suspină el cu compasiune.

— Ce-ai de oftezi? Ia gândeşte-te! Pentru un bărbat care s-a păstrat, nu e mult. Nici eu nu mai am şaisprezece ani. Dar e riscant, totuşi, în toamna asta era să moară de o criză de inimă. Are soţie, copii. Are şi o iubită, o legătură veche de treizeci de ani, şi mai are şi o actriţă, o târfă redutabilă, care se culcă cu miniştri – are nevoie de ea pentru afaceri, la ea se întâlneşte cu oameni care-i folosesc… pe scurt îţi dau o şansă, în loc să-ţi pierzi timpul cu chestii inutile, fă-i o asigurare francezului în favoarea mea.

— Ce vrei să spui?

Nu înţelesese încă, dar se vedea din expresia lui că se apropia de esenţial.

— Te-ai îmbătat? După un singur pahar? îţi spun: angajează-te ca agent de asigurări pe viaţă – nu contra accidentelor, ci pentru cazul unui deces. Ai să-l în

22

23

tâlneşti aici, o să vă simpatizaţi. Atenţie, în faţa lui, nu-mi spui *mamenka*. Ceva mai îndepărtat: veri-şoară, spre exemplu, şi încă prin alianţă, după moda din Anglia… O să te întrebe: Şi cu ce te ocupi, tinere domn? Vei vedea, e un adevărat domn, rafinat, extrem de cultivat – când vorbeşte ţi se pare că ai de-a face cu un academician, îi vei povesti două-trei chestii din meseria ta, ai să-i explici ce înseamnă să mori şi să-i laşi pe cei dragi fără un ban. Nu insista prea tare cu moartea, nimănui nu-i place asta, dar poţi face aluzie la actul al cincilea, la cortina care cade pe neaşteptate şi pentru totdeauna.

El râse, ameţit de băutură, pentru că nu avea obiceiul de a bea.

— Oh, *maman*, cât eşti de… cât eşti de bună, de drăguţă, de inteligentă. Am să te îmbrăţişez, perfect, am să te îmbrăţişez. Pentru mine, ai fost întotdeauna întruchiparea perfecţiunii. Chiar a fost un timp în care neglijeele dumitale mă tulburau. Dă-mi cel puţin mâna, dacă nu vrei să fim altceva decât mamă şi fiu.

— Nu fi idiot, zise ea, flatată, cu toate acestea. Deodată simţi că îi trece ameţeala, se trezi, îşi drese glasul.

— Şi dacă nu merge? Sau mai degrabă aş spune:

dacă merge?

— Vei avea un procent. Dacă reuşeşti să ajungi până la o jumătate de milion, o să-ţi revină o sumă mare.

24)…

— Dar dacă e atât de în vârstă, o să-l coste o avere să se asigure.

— O să coste. Dar e bogat.

Alexei nu zise nimic, atinse paharele, îşi linse degetul lipicios de la lichior.

— Şi apoi?

— Trebuie să avem primii cinci mii de franci, zise ea simplu, şi bău din lichior încreţindu-şi ochii.

O privi şi dintr-odată râse într-un fel diferit – umed, visător.

— Ce bine ar fi, *mamenka* dragă, bolborosi el, şi un gând fericit îi lumină obrazul. O, ce bine ar fi? E posibil? Şi într-un fel atât de drept, atât de cinstit? Ştii, *maman*, îmi place onestitatea, nu sunt o canalie,

n-aş putea niciodată să ucid sau să jeluiesc pe cineva, în viaţa mea nu m-am încurcat cu o femeie măritată, le-am preferat pe cele libere, şi dacă mă gândesc, n-am niciun păcat pe conştiinţă. De ce ar trebui să sufăr? (încremeni, aşteptând ca o lacrimă ivită în colţul pleoapei să se resoarbă). Dumnezeule, de ce? Nu am o fire rea, sunt curat şi politicos, şi dacă nu-mi petrec tot timpul citind poezii sau dacă nu merg la concerte, asta nu e totuşi, o crimă.

Ea asculta cum se tânguie. Întunericul se strecura în încăpere. Pe divan stăteau înclinate păpuşile de mătase în rochiile lor cu festoane multicolore. Femeia se ridică, aprinse lumina, îşi puse o pălărie

—.;": 25

Înaltă şi fistichie şi îl luă pe Alioşa prin magazine, îi plăcea faptul că era tânăr, încrezător, complice al trecutului, şi se bucura că erau pe cale să rezolve împreună o problemă care o chinuia de un an de zile.

Acum, amintindu-şi – dar se întâmpla rar – de acel bătrân care în definitiv nu avea decât şaizeci şi nouă de ani (Alioşa a aflat asta în ziua când, după procedurile de rigoare în asigurări, s-a dus cu el la doctor pentru examinarea medicală necesară semnării poliţei), când îşi amintea de acel bătrânel fermecător cu paiul argintiu care a murit la puţin timp după aceea, şi care-i oferise, când totul aproape era gata, o agendă cu un suport pentru creion pe cotor, îşi spunea că aceste lucruri se întâmplaseră atât de demult, încât amintirea lor se pierdea în depărtare, undeva între copilărie şi vârsta adultă. Ah, ce pui de bogdaproste era atunci, tăvălindu-se în mizerie, abia reuşind să-şi ducă zilele de pe o zi pe alta! Cum i se părea în fiecare zi că a atins fundul sacului! Şi când o adusese pe Claudia Ivanovna din spital acasă, în aceeaşi cameră neîncălzită, ca să se apuce din nou de treburile ei zilnice! Dar se gândea rar la asta. Şi chiar şi întâlnirea cu Xenia Andreevna, cămăşile noi, „verişoara" partidele de şah jucate serile cu Monsieur Robert, paginile pe care Alioşa le întorcea când acesta din urmă îl descifra pe Schuman cu grar ţie şi cu blândeţe, toate acestea se repliaseră şi se ghemuiseră atât de intim în memoria lui, încât devenea neplăcut şi ridicol să îl scoţi din asta, să-l smulgi din somnolenţă. Astăzi, existenţa i se scurgea într-un mod atât de diferit, de flexibil şi de neted, trăia într-un mod atât de liber, atât de sigur, atâtea întâlniri i se ofereau şi atât de mult se simţea stăpân pe sine însuşi încât uneori, fluierând, i se întâmpla să danseze un fox-trot la modă, trecând dintr-o

cameră în alta a apartamentului lui – un apartament de celibatar, confortabil şi bine întreţinut.

Srf o ţii r-ll f»?

Dimineaţa era proaspătă, strălucitoare; de două ori soarele avusese timp să strălucească şi de două ori ploaia fusese abătută, făcând să strălucească şoseaua. Cerul era azuriu şi negru, vântul îi gâdila nările în timp ce Alexei ieşea cu umbrela şi servieta, traversa trotuarul şi o lua către staţia de autobuz. Tocmai se spălase pe faţă cu puţin înainte de a pleca din casă şi chipul îi strălucea, în ochii lui lucea o luminiţă albastră, în toată înfăţişarea lui era ceva care se potrivea cu dimineaţa asta, cu ora, cu vremea de afară – ceva tonic, încordat, solid.

Astaşev încă nu era deloc obişnuit cu acest cartier în care se instalase cu câteva luni mai devreme, îi plăcea să-şi schimbe locuinţa, să plece fără să lase nicio adresă. De obicei, asta coincidea cu o ruptură. „Despărţire elegantă" „a nu spune ultimul cuvânt" aşa îi plăcea să numească despărţirile de iubitele lui. În ultimul timp, ajungând să gândească mai degrabă în franceză decât în ruseşte, doar în franceză găsea

29

formulele potrivite pentru acest tip de situaţii, şi care de altfel răspundeau mult mai bine esenţei legăturilor sale, căci obiectele iubirilor lui erau în general franţuzoaice – nu-i plăceau rusoaicele deloc. Răsuflarea lui mirosea amestecat a cafea tare şi a pastă de dinţi. Nu fuma niciodată, în minte avea adresa unui important om de afaceri – adresa lui personală: Astaşev evita să se prezinte în birourile oamenilor. Se grăbea, trebuia să-l găsească pe client acasă. Gândurile lui îşi urmau cursul firesc. Dimineaţa devreme era foarte atent. Se anunţa o zi laborioasă.

La chioşc, cumpără un jurnal; prefera ziarele franţuzeşti celor ruseşti, şi pe cele de dreapta celor de stânga, în autobuz era o femeie drăguţă, se uită la ea îndelung, cu atenţie. Femeile îl făceau curios, îi plăcea să se uite la necunoscute – felul lor de a-şi pudra faţa, de a-şi aranja părul, de a-şi încrucişa picioarele, vorbele pe care le schimbau. Coborî în mijlocul unei străzi mari şi pustii pe care la ora aceea se plimbau doar cameriste care duceau în lesă câinii stăpânilor lor, schimbând câteva cuvinte, din când în când, între ele. Un caniş albastru plin de bucle, cu spatele tuns, îl lăsă să treacă înainte.

Înainta de-a lungul grădinilor. Frunzele moarte zburau şi

scârţâiau în vânt. Dumnezeule, ce peluză, ce casă frumoasă! O faţadă albă, o uşă neagră – şi

30… –.:

deja nu mai auzea nimic, pentru că mergea pe un covor atât de nisipos, de gros, de moale, încât avea impresia că păşeşte pe o făină de catifea. O oglindă strâmtă reflectă altă oglindă şi, în aceasta, văzu colţul unei mese întinse, un abur mic deasupra unei ceşti, cotul cuiva, şi încă o uşă, nu mai ştia încotro să o ia – spre acea uşă, spre oglinzi, spre o altă uşă, mai aproape de el, unde îl îndemna să intre mâna întinsă a unui bărbat în vârstă, cu faţa rasă, înveşmântat într-o jiletcă vărgată şi purtând *unpince-nez* agăţat de o panglică neagră.

— Anunţaţi-l pe Astaşev, zise Alexei, fără a-şi schimba expresia feţei sale roz.

Avea acest nume şi niciodată nu încerca să explice într-o anticameră ce însemna el şi ceea ce avea de spus el însuşi.

Biroul era alb ca o cameră de spital, cu mobile de piele albă, atât de adânci încât divanul şi fotoliile păreau a aştepta ocazia de a-i înghiţi pe cei care s-ar aşeza acolo, în această albeaţă a covoarelor, a fotoliilor, a telefoanelor, a biroului placat cu sticlă, apăru, trecând pragul unei uşi albe, un bărbat uriaş, cu o înfăţişare foarte robustă, purtând întipărită pe chip pecetea unui plictis mortal, îl privi pe Alexei, înclină capul şi îşi sprijinii pumnii pe masă, pregătindu-se să asculte.

— N-am să vă reţin decât cinci minute, nu mai mult, spuse Astaşev cu un aer important şi serios, ca

31

şi cum de la primele vorbe rostite voia să lase îi presia că era tânăr şi solid, iar ochii lui albaştri, puri şi transparenţi, exprimau onestitatea, spontaneitatea, botezul ortodox – ochii lui care păreau a fi ai unei călugăriţe tinere care-şi acceptă destinul fără niciun fel de rezerve: Am să-mi permit să vă anunţ o veste foarte importantă.

— Cât? întrebă omul de afaceri, cu o voce răguşită şi indiferentă.

Încă nu înţelesese cine se afla în faţa lui şi stătea acolo, cu corpul greoi în echilibru pe picioarele îndepărtate.

— Nici măcar un bănuţ, dacă nu vreţi să profitaţi de ce vă spun. Am venit pur şi simplu să vă spun ceva care vă va părea un truism înspăimântător: cu toţii suntem muritori. Fedor Grigorievici m-a trimis la dumneavoastră.

— Nu cunosc niciun Fedor Grigorievici, spuse omul de afaceri cu

o expresie impenetrabilă.

— Iată ceasul meu: v-am promis că nu vă reţin mult. Pe ceasul acesta vom vedea cât e ora. Într-o zi, vom vedea cum ne-a venit ceasul. Da, să privim lucrurile în faţă: tuturor ne vine ceasul, într-o zi sau în alta.

Omul de afaceri lăsă pumnii în jos, împinse fotoliul cu piciorul şi se aşeză în el.

— Ei bine, ce vreţi de la mine?

32

Eli – Am venit să vă spun… (Alexei se aşeză cu precauţie, nevrând să se scufunde în fotoliu. Toţi trăim într-o frivolitate de neiertat, într-o zi ea v*a* veni. Aş vrea să-i văd atunci pe copiii şi pe soţia dumneavoastră. Şi pe dumneavoastră înşivă. V-aţi gândit la asta?

Îşi puse bărbia pe servieta moale, pe jumătate goală, şi se uită în gol, visător.

— Vă oferim posibilitatea de a vă pune familia la adăpost împotriva sărăciei, de a vă scuti de angoase. La ceasul suprem, vor fi destule lucruri la care ar trebui să reflecteze cineva – spre exemplu, sufletul, de pildă (eu, bineînţeles, nu cred în asta, dar mulţi oameni cred că sufletul trăieşte dincolo de trup). Nu te poţi opri să nu te temi de ce va fi, şi pentru toată lumea e la fel. Noi le dăm celor apropiaţi posibilitatea de a se preocupa de durerea lor sută la sută, fără să aibă, în primele zile de după un eveniment atât de tragic, grija zilei de mâine. Ah, primele zile! Noi plătim la centimă, fără să întârziem, mai rapid decât Banque de France, chiar înainte ca defunctul să fie îngropat. Interesul dumneavoastră este să vă asiguraţi în caz de deces, care oricum se va întâmpla.

— Ah, de asta aţi venit…

Omul de afaceri ridică o mână palidă, cu degetele îngrijite, şi şi-o trecu peste faţa taciturnă.

33.

Alexei continua, de acum înainte ceva mai liniştit: – Veţi plăti o sumă în primele câteva zile ale lunii. Vă sfătuiesc să vă asiguraţi în valoare de un milion. Este o sumă rezonabilă. Orice om, în anumite momente, se gândeşte la propriul său sfârşit – scuzaţi-ne că vorbim cu atâta francheţe, cu atâta simplitate de aceste lucruri, dar oamenii, de fapt, sunt singuri. Aceste momente sunt teribile pentru că nu pot fi ocolite, înţelegeţi, nu pot fi ocolite, sunt la fel de sigure aşa cum suntem

că noaptea va veni după zi. Fie că vorbiţi la telefon, fie că sunteţi grăbit, fie că adormiţi deodată pe acest divan, noaptea va veni. Şi *ea* va veni, şi toate acestea – Astaşev îşi ciupi carnea moale de pe mână – toate acestea se vor sfârşi. Şi atunci?

O pauză – două secunde. Dar în acel moment, împingând uşa cu trupul lui dolofan, intră un caniş albastru: acelaşi care îi făcuse loc mai înainte, încet, sigur de el, sări pe divan, făcu înconjurul camerei lăsând urme umede pe piele, pe covor, pe pernă. Omul de afaceri nu-l vedea, nu se mişca.

— Ce câine drăguţ. Permiteţi-mi să vă întreb ce vârstă are?

— De ce vă interesează? Şi în general: de ce…?

— Nu vedeţi? Cu cât sunteţi mai apropiat de sfârşitul vieţii, cu cât ratele asigurării sunt mai mari; riscul este mai mare. La cincizeci de ani probabilitatea

este una, la şaizeci este sensibil mărită. Cât despre şaptezeci de ani… Dar nu aveţi şaizeci şi şapte de ani, eu nu mă înşel niciodată. O simplă semnătură şi se aranjează.

— Despre ce fel de risc vorbiţi? întrebă omul de afaceri pălind, ca şi cum era sătul de toate astea, dar nu avea forţa de a-şi alunga vizitatorul.

— Riscul de a vă transforma ceva greu, care se va degrada rapid. Vă gândiţi, desigur: ce interes am eu să mă asigur, din moment ce am imobile, capital, valori…? Permiteţi-mi să vă povestesc o istorie adevărată, nu o anecdotă, într-o zi m-am dus în vizită la un mare savant (observaţi că nu am folosit cuvântul „geniu", nu aplic niciodată acest termen unei persoane, din principiu). Acest savant mi-a spus: Ei, haide, de ce să-mi fac asigurare? Am zece volume de cercetări ştiinţifice şi fiecare are cel puţin o mie de pagini. Asta va ajunge pentru copiii şi chiar pentru nepoţii mei. Ei bine, ce credeţi? La nici doi ani după aceea, a murit; un tinerel a venit şi fără să se încurce prea mult, a dovedit, printr-o broşură scrisă de el, că lucrările bătrânului savant nu valorau o ceapă degerată, şi acum aceste zece volume… Astaşev fluieră, iar asta îl surprinse şi pe el însuşi – văduva lui nu mai are niciun ban, nici măcar nu are ce să mănânce.

Omul de afaceri se ridică, se uită la urmele câinelui, scoase un suspin imperceptibil şi dureros.

— Mulţumesc. Mă voi gândi la asta.

Şi într-adevăr, avea aerul că vrea să reflecteze îndelung la ceea ce auzise.

— La revedere, spuse el.

Încă două minute, exclamă Astaşev – dar deja era gata să se extragă din fotoliu, cu un salt al picioarelor lui puternice. Să nu vă gândiţi, nu, în orice caz. Gândiţi-vă cât mai puţin posibil. (Scoase din servietă o foaie de hârtie albastră cu arabescuri). Semnătura dumneavoastră într-un colţ – asta e tot. A mai fost aşa cu un cântăreţ – un bariton celebru, nu pot să-i spun numele, secret profesional – s-a gândit, s-a gândit, şi într-o zi a murit. Oare putem să ştim ce ne aduce destinul?

— Plecaţi. Ajunge, zise omul de afaceri privindu-l fix pe Astaşev, şi albul gălbui al ochilor lui umflaţi aminteau de o jucărie ieftină de celuloid. Teacher, ai lăsat urme peste tot, pleacă de-aici. Afară! Generale, ia-l pe Teacher de aici.

Lacheul *cupince-nez* apăru şi scoase câinele din cameră. Omul de afaceri se mişcă greu şi începu să se ridice din fotoliu. Alexei, dintr-o săritură, se ridică în picioare.

— Fiţi rezonabil, zise el încă distinct, onest, cu devotament. Chiar dacă nu ştim ce ne rezervă viitorul, tot putem să ne aranjăm treburile aici, pe pământ.

— Lăsaţi-mă în pace, pronunţă omul de afaceri încetişor, ca şi cum vorbea unei a treia persoane care

36

se găsea între el şi Astaşev) sau cu fotoliul care mai lăsa prada. °Uulcaienu-şi în sfârşit, se ridică. Greutatea acelui Şltorracea încăshranntunecat;

s: împietrirea trăsăturilor lui aveam întâtor.

d inspai

— Vă las cartea mea de vizită

zise Astasev – anou degetele sale roz se puseră §

cartonaş din servietă.

— Nu e nevoie. Sunt foarte în. ca un staşev tresări, se duse către

Era plin de vigilenţă, în minte avea de la n, – adresă. Copacii foşneai „" grMinile! ° «„recea, se juca eu umbrela. Nl], Mi cam, şi „ici cameriste. Lângă maşini.

rdrepţi>aştept «lldu. şistU; l d fe" chmez, mergeau, a pia, S,

vorbind în le e, „lor sonoră. „Ml>a

Să trecem mai departe, să trecem pes, e as (n <, să lăsam să ne invadeze mintea ga" du" l? care ne fac să uităm. Ce vor aduce de Pt" t *Ş*>

catari, chinezi, U" g „s «e? Po, am, cliPAtnU; Omul de afacer, avea oare o so, le > Des, B"?

Proas «a, OeaP" e, oas5 care, verae, din: j;

37

— Începând din ce zi intră în funcţiune? *t*.

— Începând chiar din acest minut.

— I-auzi, draga mea, ce interesant este, suntem deja asiguraţi…

Semnă şi ea, acolo unde trebuia, şi în ciuda protestelor sale, Astaşev primi imediat un cec. Îşi puse totul în ordine, îşi agăţă stiloul de buzunar şi se ridică să-şi ia la revedere. Cei doi îi mulţumiră îndelung, încercară să-l reţină la masă, îi dădură adresa unui prieten de familie (unchiul Geniei Sokolova, ar trebui să-l cunoaşteţi) care voia de mult timp… Din uşă, Astaşev îi întrebă când ar putea să-l cheme pe medic.

— Ah, nu, nu trebuie, nu trebuie, strigă stăpânul casei, n-ar face decât să ne găsească tot felul de boli pe care nu le aveam înainte. Nu-i aşa, draga mea?

Dar Astaşev le explică faptul că era absolut necesar, şi cei doi căzură de acord şi îi mulţumiră din nou, cerându-i să-i mulţumească lui Ivan Stepanovici pentru grija lor constantă faţă de ei.

Era aproape de prânz, în fiecare zi, chiar şi duminica, lua prânzul într-un restaurant curat şi nu foarte scump, care avea ceva administrativ, în care era binecunoscut şi unde stăteau întotdeauna, la dreapta lui, nişte tineri meridionali care mâncau enorm şi zgomotos, iar la stânga o femeie subţire, cu nasul mare şi gura fardată cu un ruj ţipător. Mânca încet.

42

citind ziarul, alinia cifre pe margine, scria ceva în carnet, se gândea, uneori cerea ziarul şi îl răsfoia încetişor în mijlocul farfuriilor. Nu bea niciodată vin, i se aducea o sticlă de apă minerală. Două vorbe despre vreme adresate băiatului care servea, o privire către femeia cu părul roşu – oare nu cumva devenise mai frumoasă din ziua precedentă? – un mic salut adresat vecinului. O supă de peşte şi o felie de friptură, sau friptură şi un desert, cafea. Trei bucăţi de zahăr într-o

ceaşcă mică ciobită. După prânz, se ducea să se spele pe mâini, să-şi cureţe unghiile, să se pieptene cu un pieptene şi cu o perie de păr plată, să-şi scuture de pe plastron firele de mătreaţă şi firimiturile. Apoi ieşea, cu umbrela şi cu servieta în mâini, având în minte un alt drum, o altă adresă. În acest lanţ citadin în care nu exista început, nici sfârşit, nici odihnă, Astaşev merge, se învârteşte, avansează ca o rotiţă dinţată dintr-un mecanism, şi asta i se pare la fel de firesc cum i se pare, probabil, firesc unui arbore să se afle toată viaţa în acelaşi loc.

— Daţi-mi voie… Dar nu este lăsat să intre.

În deschizătura uşii, o pereche de ochi strălucesc, o voce de bărbat spune:

— Da, eu sunt. Şi dumneavoastră cine sunteţi?

— Am mai venit o dată, dar nu v-am găsit acasă. Eu…

43

— Vindeţi perii de spălat? Maşini de scris?: – i Alexei încercă să strecoare un umăr înăuntru.

— Mi-am asumat o sarcină mai grea, aceea de a face asigurări pe viaţă.

Uşa se deschise şi se închise pe loc, astfel încât umbrela rămase înăuntru, dar servieta afară.

— Plecaţi de aici!

Şi cel dinăuntru zornăi ceva metalic, fără îndoială o legătură de chei.

— Faceţi şi asigurări împotriva vieţii?

— Cum adică, împotriva vieţii? Astaşev fu pentru un moment descumpănit, dar undeva într-o parte a creierului sclipi o luminiţă:

— Cum adică, împotriva vieţii?

— La dracii! strigă bărbatul, împingând uşa din ce în ce mai tare. Nu-mi pasă! Nu mi-e teamă de dumneavoastră. Vreau o asigurare împotriva vieţii, împotriva acestei vieţi infernale!

— Dar permiteţi-mi, n-am meritat… trebuie să vă spun ceva important.

— Că o să crăpăm cu toţii? Ei bine, cu atât mai bine, nu vreau nimic mai mult.

— Şi soţia, copiii, bolborosi Alexei, îi lăsaţi fără resurse…

— Soţia, copiii, strigă vocea isterică a bărbatului. De ce să-i las bani bătrânei idioate? Ca să-şi plătească un amant tânăr! Ticăloşilor de copii, ca să-i joace la curse? Cară-te, n-am nevoie de asta!

44

— Nimeni nu m-a…

— Afară! Afară!

Astaşev simţi ceva apăsându-i pieptul şi împingându-l, făcu un efort, se desprinse alunecând într-o parte, şi aproape de faţa lui roz uşa se trânti atât de tare încât casa se cutremură.

— Fojgăie pe aici încă de dimineaţă, ţipa vocea din spatele uşii… Aspiratoare, maşini de scris, enciclopedii!

Dar Astaşev scuipă pe uşă, chiar deasupra clanţei.

— Asiaticule! zise el foarte tare. Mongolule! Fără să se grăbească, deschise umbrela pentru că ploua, începu să meargă cu paşi repezi şi se linişti, îşi regăsi sângele rece. Dintr-odată îşi aminti un alt loc, un alt nume. Întâlnirea era fixată chiar pentru acea zi – cea mai amuzantă dintre toate cele care îl aşteptau…

Dar înainte de a se îndrepta spre locul acestei întâlniri, la sculptorul Engel pe care deja îl vizitase de două ori fără a fi reuşit să încheie un contract, se hotărî să dea o fugă până la sediul companiei – trecea pe acolo în fiecare zi, de preferinţă seara.

Sala, imensă, în care lucrau mai bine de două sute de funcţionari şi în care se îngrămădeau cel puţin o sută de clienţi, era împărţită de grilaje şi în aceste grilaje fuseseră practicate ferestruici deasupra cărora se putea citi un număr şi o inscripţie. După ce

45

strânsese câteva mâini, după ce bătuse câţiva oameni pe umeri şi primise la rându-i aceeaşi bătaie pe umeri uşoară, Astaşev se îndreptă spre un ghişeu care purta inscripţia „Cazuri de deces”. Bineînţeles, stăpânea perfect limba franceză, ştia acum că acest cuvânt, „deces” un era niciodată folosit de funcţionarul care se găsea la acest ghişeu – un bărbat în vârstă, cu mustăţi, care purta un guler foarte înalt – în locul lui fiind folosit cuvântul „sfârşit” mult mai agreabil pentru vizitatorii acelui loc.

După ce reglase toate formele celor două noi contracte de asigurări, după ce fixase ziua vizitei medicale, după ce primise imprimatele (complementare foilor de hârtie albastre cu arabescuri) şi după ce ascultase complimentele obişnuite cum că ar fi fost cel mai bun agent de asigurări de o sută de ani de când exista compania, Astaşev află, între altele, de moartea unui client pe care îl asigurase cu opt ani în urmă. Promise să meargă în casa lui chiar a doua zi, îi dădu

instrucţiuni domnişoarei aşezate la ghişeul („Cazuri de deces") să meargă să caute dosarul celui defunct, şi în timp ce căuta în dosarele groase poliţa respectivă – unul dintre primele contracte încheiate de Astaşev – acesta vorbi cu funcţionarul de la ghişeul vecin, pe care scria „Accidente personale".

La ora 5 era deja acasă la Engel.

Blocuri de argilă înfăşurate în cârpe ude, un tors de piatră pe o pereche de picioare îndepărtate.

46

mutra pătrăţoasă a unui celebru boxer care tocmai fusese turnată în bronz – fruntea trunchiată, o ureche mult prea groasă – se îngrămădeau claie peste grămadă în răcoarea atelierului cu tavanul înalt în care fu invitat de Engel – mic, subţire, cu halatul lui lung şi alb şi care, fără barbă şi fără mustăţi, semăna cu un japonez.

— Vă aşteptam. Vă aşteptam cu nerăbdare, zise el, întinzându-şi buzele subţiri, verzui, arătându-şi dinţii regulaţi şi puternici ai maxilarului proeminent pe faţa lui subţire. Ultima dată, aţi explicat într-un mod extraordinar motivele vizitei dumneavoastră… mi-ar fi plăcut să vă tot ascult. Era atât de ciudat ceea ce îmi povesteaţi. Parcă aţi fi fost un mesager al lumii de dincolo. Aşa vorbiţi cu toată lumea? în ziua aceea lucram, mă ocupam de el (atinse cu mâna lui subţire blocul de piatră, şi păru dintr-odată ciudat că uriaşul acela ajunsese acolo tară să-l strivească pe creatorul său). Am reflectat mult la asta, este prima dată când am avut ocazia să mă gândesc la asemenea lucruri. Şi am înţeles că dacă aş rămâne cu convingerea mea că acolo sus nu este nimic, mi-ar fi imposibil să-mi continui viaţa. Fumaţi?

— Nu fumez şi nici nu-mi place să fac filosofic, zi s-o Astaşev, ridicându-se de pe taburetul şubred pe care, nu se ştie de ce, se aşezase, ca să ia loc pe divanul moale dintr-un colţ al atelierului. Eu închei

„47

asigurări pe viaţă. Ultima oară vorbisem de două sute de mii. Dat fiind relativa dumneavoastră tinereţe, avantajul este evident.

— Bineînţeles, răspunse Engel, gânditor, cu două degete frecându-şi puternic fruntea strâmtă şi galbenă. Dar nu este cel mai important lucru. Ceea ce contează pentru mine este că aţi apărut cu discursurile dumneavoastră despre al cincilea act, despre cortină, despre final, spunând că totul are un sfârşitcu metaforele astea care nu

sunt chiar de bun gust. Iată ce este important, extrem de important pentru mine. Mi-aţi devenit indispensabil. Mi s-a părut că aţi putea să mă ajutaţi să gândesc până la capăt această oroare.

— Sunt flatat…

— Există ceva şocant în felul dumneavoastră de a fi… Totuşi, să vorbim mai întâi despre mine – pentru că, din moment ce n-am dormit de mult şi lucrez de aproape două săptămâni, a în început să mă îndoiesc de tot: mi s-a părut că din moment ce este ceva aici, *ac*olo ar trebui să existe şi acol*o ceva*, vreau să spun că este imposibil să nu fie nimic acolo, din moment ce aici este. Convingerile mele s-au clătinat, şi mi s-a părut că este mai uşor să trăiesc.

— Haide, strigă Astaşev cu surâsul lui cel mai ingenuu. Ce credeţi că ar putea fi dincolo? Nu mai aveţi şaisprezece ani, aveţi experienţă, aţi trăit din plin, fără îndoială că sunteţi chiar un libertin – nu vă

supăraţi. Cum puteţi să credeţi că ar fi ceva pe lumea cealaltă? Ce aţi văzut aici care să vă inducă în eroare despre lumea de dincolo? O mâncare bună, femei tinere, frumuseţea naturii, confortul şi existenţa asigurată…

— Nu, mai este ceva, zise Engel cu insistenţă, şi se uită cu atenţie la Astaşev.

— Pe cuvântul meu, nu văd ce ar fi. Şi credeţi-mă, când vorbesc despre mâncare bună, vorbesc despre feluri rafinate, degustate din timp în timp, nu despre lăcomia de zi cu zi, care îmbolnăveşte omul. Cât despre femei, a fost un timp în care roşeam, transpiram, oftam (poate că nu este aici vorba despre mine, personal), dar acum ştim ce să credem despre dragoste. Şi femeile au înţeles. Dacă nu, cu atât mai rău pentru ele.

— Nu, asta nu e totul. Nu ştiu eu, dar mai există ceva mai presus de toate astea. Altfel nu se poate.

— Arta? Literatura? le-am făcut şi pe astea. Am citit până în zori, ne-am interesat de politică (eu nu – nu fac asta niciodată). Şi din toate astea am înţeles ceva, am învăţat. Ce mai rămâne?

Engel se apropie de fereastră şi privi în întunericul de septembrie.

— Dar cum să trăieşti, cum să mori cu asemenea gânduri?

— Cum să trăieşti? Ascultaţi-mă puţin. Astăzi eram pe drum

pentru a vizita un client. Pe trotuar, un

49

câine se urcase pe o căţeluşă. Ştiţi ce mi-am zis în gând? „Cât de simplă este fericirea!”

Râse. Engel veni către divan, îşi strivi ţigara într-o farfurioară şi spuse încet:

— Dar cum am putea trăi când nu ne putem mulţumi cu asta?

— Să încercăm să ne organizăm într-un mod raţional. Să ne luăm măsuri. Să ne îngrijim, să muncim, să trăim cum face toată lumea. Să ne facem asigurare. Statul se sprijină pe oameni ca dumneavoastră şi ca mine, nu pe visători şi pe rataţi. Solidaritatea universală a oamenilor cu capul pe umeri face mai uşoară şi viaţa şi moartea.

— Nu, nu este suficient.

Astaşev aruncă o privire la ceas, sub manşetă, luă o carte, o întoarse şi o puse la loc.

— Obiectivul meu este unul modest, spuse el, cu aerul că se scuza. Să le aminteşti oamenilor că va veni inevitabilul şi că trebuie să-şi organizeze din vreme viaţa în modul cel mai avantajos şi cel mai comod.

Ochii piezişi ai lui Engel fixau chipul rotund şi neted al lui Astaşev cu un soi de speranţă tristă. Amândoi tăcură câteva momente.

— Îmi imaginez, reluă Engle cu ceva mai multă detaşare, ce experienţă aveţi cu oamenii. Sunt unii pe care îi faceţi să nu se simtă în apele lor. Ar

50

trebui să vă scrieţi memoriile. Dar poate că deja scrieţi o carte?

Astaşev se redresa.

— În ceea ce priveşte literatura, sunt foarte exigent, spuse el cu demnitate. Dacă aş fi ajuns scriitor, aş fi scotocit cu toate forţele mele în sufletul omenesc şi aş fi ajuns cineva la jumătatea drumului dintre Tolstoi şi Dostoievski, dar în franceză.

Din nou tăcură câtva timp. Apoi Astaşev care, în gând, încerca să reia de la capăt firul întrerupt, găsi cuvintele pe care le căuta.

— Ei bine. Permiteţi-mi să fac bilanţul: vă e teamă, sunteţi tulburat. Dar nici nu încetaţi să vă gândiţi la partea practică a problemei. Am adus astăzi hârtiile necesare: cum nu aţi împlinit încă patruzeci de ani, nici măcar nu va fi nevoie de examinare medicală. Doar nişte analize, să vedem dacă nu aveţi zahăr în…

— Ascutaţi, zise Engel, de ce vreţi să mă asigur? Sunt singur, n-am soţie, n-am copii, nici nepoţi. Trăiesc singur, lucrez, vând ceea ce creez. Le dau bani celor care au nevoie şi îmi cer, ţin câte patru ani un costum de haine şi nu mănânc decât legume. Nu, n-am să mă asigur.

Astaşev se ridică în picioare dintr-odată, cu brutalitate.

— Permiteţi-mi, zise el cu o voce sonoră şi răutăcioasă. Este a treia oară când vin să vă văd, am ră

51

mas, v-am explicat. Timpul meu este preţios. Atunci de ce-mi cereţi să revin? Dacă nu este vorba de asigurare, ar fi trebuit să-mi spuneţi de la început. Comiteţi o gravă eroare. Sunteţi tânăr şi sănătos, aţi putea să vă faceţi o asigurare „viaţă integrală".

— Nu vă supăraţi, vă rog, spuse Engel, şi se întoarse cu spatele la Astaşev. V-am rugat să vă întoarceţi pentru că rai s-a părut că ştiţi ceva. Fără îndoială că nici nu observaţi ceea ce trece pe lângă dumneavoastră. Spuneţi-mi doar atât: cum vă imaginaţi că se va întâmpla asta?

Astaşev deja îşi îmbrăca pardesiul în holul de la intrare.

— Trebuie să fie asemănător cu ce simte un iepure în capcană, o muscă prinsă sub un pahar, spuse el, iritat. Sunt *nself-made mân* şi detaliile astea nu mă interesează.

Îşi luă umbrela şi servieta, îşi ridică pălăria şi plecă fără să mai scoată niciun cuvânt. Engel, ştergându-şi mâinile umezi cu batista, se duse la fereastra atelierului care dădea spre stradă, îl văzu pe Astaşev cum ieşi din clădire, opri un taxi şi dispăru.

Ziua se apropia de sfârşit. La Claudia Ivanovna ascensorul era tot timpul în pană. El bea ceai, ea tricota. Astăzi vorbeau despre politică şi Alioşa se chinuia să-i explice mamei că proletariatul este format

52

din oameni care miroseau urât. Apoi plecă, şi, când sună la uşa Xeniei Andreevna, era deja liniştit şi bucuros.

— *Mamenka*, zise el mâncându-şi friptura de viţel rece, într-un moment când nu ascultau nici amiralul, nici guvernatorul: ieri m-am dus la Tabarin cu doi cântăreţi, până noaptea târziu. Le-am dat caviar şi şampanie. Fie ce-o fi, dă-mi şi mie adresa doctorului Merkulov. Doarne-am despărţit prieteni!

Ea înclină capul cu o plăcere evidentă şi răspunse, cu vocea sa

joasă, şoptind.

— Dă-te mai încolo, groparule. Miroşi precum cadavrele tale.

ftiru;

Id îl

«f, 3

O „y

A. <I

I –, b

O cunoscuse cu doi ani mai înainte. Locuia cu cele două mătuşi ale sale în aceeaşi casă în care era apartamentul Xeniei Andreevna, dar la parter; urcase o dată pentru a spune că dacă venea Viasmitin, trebuia neapărat să coboare la ele pentru că într-o zi trecuse pe acolo cineva care, cu puţin timp înainte, îi văzuse fiul la Moscova. *Marţian* nici măcar nu o privise: „Bine> am să-i transmit". Dar când venise Viasmitin, uitase de Genia, iar a doua zi aceasta trebuise să se întoarcă: se scuzase cu umilinţă că deranja şi lăsă din nou un mesaj pentru Viasmitin. Şi de data aceasta era prezent Astaşev. Se ridică, salută, întrebă dacă Genia văzuse o piesă de succes în care juca o actriţă înzestrată cu un piept stupefiant. Genia se înroşi, ochii îi străluciră cu severitate şi spuse că seara era tot timpul ocupată.

— Dar la cinema mergeţi? întrebă el, privind-o mai atent.

— Oh! Dumnezeule, în fiecare 71. Sunt caşişpă într-un cinematograf. urni.

55

Purta o rochie albastră de lână, cu năsturaşi care coborau în linie pe trunchiul ei subţire, de la gât până în talie.

— Ce năsturaşi neobişnuiţi, zise Astaşev, întinzând mâna să atingă unul.

Ea se dădu înapoi, ochii ei căprui deschis se întunecară, plecă strângându-şi pe ceafa şuviţele de păr blond cu reflexe aurii. Remarcă pe loc faptul că era subţire şi zveltă, cu talia înaltă, picioare lungi şi drepte.

— Mama ei s-a remăritat cu contele Loderer, spuse Xenia Andreevna. Mătuşile ei sunt pe jumătate nebune şi strâng şurubul într-un fel înspăimântător. Şi ea este nevinovată, bag mâna în foc, şi virgină. E pur şi simplu aiuritor, dar aşa este.

O săptămână mai târziu, o întâlni la intrarea în clădire. El se întorcea acasă, ea venea de la lucru.

— Acolo ţineţi banii din încasări? spuse el, arătând cu degetul micuţa ei geantă neagră.

— Nu, zise ea, îi dau banii proprietarului, vine să-i ia.

— Ah, ce păcat! Mi-ar fi plăcut să vă jefuiesc pe o străduţă pustie.

Confuză, fata zâmbi.

— Am un revolver în sertar, spuse ea încrezătoare, mă întreb de ce stă acolo, nici măcar nu ştiu să trag cu o armă.

56

— Aşa mulţi bani ies într-o seară? i – Nu, deloc. Probabil că l-a uitat cineva acolo sau a vrut să se descotorosească de el. De un an de zise ţin în sertar o legătură de chei, o pudrieră, o brichetă, un ac de păr cu o piatră falsă şi cinci mănuşi – toate de la mâna dreaptă. Şi n-a dispărut nimic de acolo.

— Ce-ar fi să ne plimbăm puţin? Este încă devreme, e vreme frumoasă în seara asta.

— Nu, zise ea, sunt aşteptată acasă.

Şi ca şi cum urma să mai spună ceva, îi întinse mâna fină, înmănuşată în piele de căprioară.

— Deci nu aveţi pe nimeni, vă întoarceţi mereu la aceeaşi oră?

— N-am pe nimeni şi nici n-am avut, răspunse ea. Şi plecă.

„Oh, ce frumoasă e, faimoasă, faimoasă, frumoasă! Drăguţă, inocentă, subţire, tânără, are o privire veselă şi o voce tristă, e atât de bizar că nu este încă măritată. Nu cred că are mai mult de treizeci de ani” se gândi el pe drum. Dar a doua zi nu se mai gândi la ea şi, o lună mai târziu, când o întâlni pe scară, abia dacă o recunoscu. Se întoarse şi ea la fel, în acelaşi timp, şi se întâlniră în semiobscuritatea scării.

— Te întorci de la lucru? Aşa târziu?

— Totdeauna la aceeaşi oră, la unsprezece fără un sfert.

— Şi mâine, şi în fiecare zi? e Deodată îşi dădu seama că întrebările lui aveau un scop şi rămase tăcută, privind fără a vedea cu adevărat.

— Te-ai făcut mai frumoasă, zise el, de când nu ne-am mai văzut. Şi cum le merge nasturaşilor? Tot nu ai pe nimeni?

Brusc, ea îşi întredeschise gura mare, fardată, lăsând să se vadă un şir de dinţi albi foarte frumoşi, şi spuse cu seriozitate: „Dacă nu te punem pe dumneata la socoteală…”

Dispăru în obscuritatea culoarului. Când el aprinse lumina, nu

se mai auzeau paşii ei. Undeva se trânti o uşă.

O revăzu în fiecare seară, dar nu pe scară, ci pe stradă. O conducea o bucată de drum şi tot timpul găsea câte un subiect de conversaţie. O însoţea până acasă, o asculta vorbind despre munca ei, despre mama, mătuşile, prietenele ei. „Sunt drăguţe?" întreba el, iar ea răspundea: „Cam ca mine, nici prea-prea, nici foarte-foarte".

— Fiindcă vii în fiecare seară la Xenia Andreevna, am tras concluzia, a spus ea într-o zi, râzând stânjenită, că în acest moment nici dumneata nu flirtezi cu nimeni, dacă nu mă pui pe mine la socoteală.

El răspunse cu o francheţe neaşteptată:

— Nu am pe nimeni, doar o cunoştinţă, are un atelier de lenjerie. Bineînţeles, este franţuzoaică. La ea

58

acasă pot să mă duc la orice oră, chiar şi la miezul nopţii. De altfel, nu e nimic de făcut acolo. Dar cred că o să mă plictisesc în curând. Nu cunoaşteţi bărbaţii, suntem cu toţii nişte porci. Firește, de-asta ne iubesc femeile!

Ea merse până la uşă cu paşi hotărâţi. Când trebui să-şi ia la revedere, palidă, îi spuse că de a doua zi îşi lua concediu.

— Cum aşa? în mijlocul iernii? Şi unde-ai să te duci?

— Nicăieri. Trebuie neapărat să merg undeva? apoi mătuşile ei s-au mutat. El nu a întrebat niciodată de Genia, dar uneori îşi amintea de ea, asemănătoare cu o plantă fragilă, zveltă, suplă, aproape transparentă şi puţin veninoasă. Până la urmă, o uitase.

Una dinte mătuşi – cea care avea bani – a murit. Genia şi cealaltă mătuşă nu ajungeau să încaseze moştenirea. Lunile treceau, le era din ce în ce mai greu să facă faţă traiului de zi cu zi. Erau un litigiu, se anunţa un proces şi nu se găsise niciun testament. Era cu adevărat o altă viaţă, strâmtorală, atât de ternă. Genia îşi câştigase întotdeauna banii de trai, dar acum amândouă trăiau doar din ceea ce câştiga ea, mătuşa nu stătea deloc bine cu sănătatea, totdeauna era bolnavă, şi nu puteau cere ajutorul nimănui, căci această mătuşă – din par

59

teamamei – şi mama Geniei erau certate de multă vreme.

Ziua şi seara, Genia stătea aşezată la casa micului cinematograf elegant, iar clienţii nu-i vedeau decât mâinile, degetele fine cu unghiile roşii şi purtând pe un deget un inel, o agată montată în platină. Uneori cineva care cumpăra un bilet se înclina ca să se uite la faţa ei, îi simţea

răsuflarea prin deschizătura ghi-şeului cu sticlă, dar nu-şi ridica fruntea, nota ceva, desprindea un bilet verde, dădea restul – monede de argint sau de aramă pe care le lua dintr-o cutiuţă. Şi toate aceste carnete de tichete treceau prin mâinile ei, zeci de carnete pe care le aşeza cu grijă în sertar – chiar sertarul în care avea cele cinci mănuşi desperecheate, pudriera şi bricheta. Şi uneori se strecura, furiş, ca o pisică, speranţa că va veni Astaşev – nu pentru ea, nu ca s-o caute, ci la cinematograf, ca un simplu spectator – că va cumpăra un bilet şi chiar că ea avea să-i spună bună seara, strângându-i mâna prin fanta joasă a ghişeului.

Acum locuia departe, de partea cealaltă a Senei, nu mai putea să-l întâlnească seara, iar întâlnirile trecute – când el părea să o aştepte – îi reveneau în memorie, cu un val de uşoară nebunie, şi ea se gândea: Exist, şi nu ştiu nimic despre el. Mai merge la Xenia Andreevna sau la lenjereasa lui? Surâde oare ca întotdeauna, cu francheţe şi voioşie? Este oare

60

neschimbat, bine îmbrăcat şi cam plinuţ? Era atât de tristă încât dimineaţa, adormită, cu cearcăne în jurul ochilor, stătea deasupra cafetierei care începea să fiarbă şi se hotăra să-i scrie o scrisoare, din care prima frază era deja inventată! Dar în acele dimineţi înţelegea că niciodată nu-i va cere afecţiunea, nu-i va cere să se însoare cu ea. Ce să fac, ce-aş putea face? întreba ea, adresându-se marii şi întunecatei ferestre care, iarna, lăsa să treacă frigul, iar vara efluviile calde şi mirositoare ale tufişurilor din grădiniţă, care se vedeau de sus ca şi cum ar fi fost pe fundul unei fântâni.

Erau zile de melancolie visătoare şi zile de plictis grăbit, agitate, când în memoria ei vocea lui Astaşev, mersul lui, toată fiinţa lui sclipea, se apropia şi pleca, şi mai înduioşătoare şi mai imaterială, în timp ce ea rămânea singură şi obosită. Nu avea o cameră a ei, se culca în sufragerie, cu mătuşa lângă ea. Camera asta era acum toată locuinţa lor. Genia nu primea musafiri şi nu mergea niciodată în vizită, nu avea timp să pălăvrăgească, era de altfel incapabilă de a face conversaţie. Puţin câte puţin a încetat chiar să se mai ducă la mama ei – avea impresia că o stânjenea – şi încet-încet îşi părăsi prietenele. Nu era nicio îndoială: era săracă, singură, destinul o condamnase la o viaţă ternă, lipsită de fericire, lipsită de entuziasm: astfel încât graţia ei naturală.

61

ochii alungiţi, picioarele frumoase, puse în valoare de ciorapii subţiri, prin care se vedea un puf fin şi o aluniţă deasupra gleznei – chiar şi auriul pletelor ei uşoare – toate acestea erau aproape nepotrivite.

Bătrâna doamnă obeză, căreia îi era greu să se deplaseze – dusese o viaţă îndestulată şi trândavă – rămânea uneori mută zile întregi, chinuită de gândurile la procesul cu moştenirea. Genia scria pentru ea scrisori adresate avocaţilor şi notarilor, îi servea masa în pat sau într-un fotoliu, apoi pleca la lucru, vedea ca prin vis şirul schimbător al oamenilor veniţi să se distreze, şi astfel îi trecea ziua. Credea că asta e viaţa. Şi încă nu pusese la socoteală nenorocirile care se puteau întâmpla…

Aproape fără să se fi gândit la asta – chiar, mai târziu, i-a fost greu să înţeleagă – atunci când se împlinise un an şi jumătate de când nu-l mai văzuse pe Astaşev – într-o zi de toamnă se gândi să-i facă o vizită Xeniei Andreevna. O colegă îi ţinea locul la casa cinematografului, îmbrăcată cu aceeaşi rochie de lână albastră, incapabilă să-şi explice de ce făcea asta, se întoarse în acea stradă în care trăise altă dată. Casa i se păru străină, lugubră. Intrarea o tulbură, îi trezi amintiri. Totuşi, nu se întâmplase niciodată nimic acolo, el nu-i spusese nimic decisiv, de altfel ea nu avea nevoie de vorbele lui. Urcă, încă din antica

62

mere îi auzi vocea. Dar încă nu găsise niciun pretext pentru a-şi justifica vizita.

Nici n-a fost nevoie. Xenia Andreevna, care era într-o stare de surescitare, de exaltare, o strânse în braţe foarte tare, aproape să o sufoce, în afară de Astaşev, mai erau doi vizitatori pe care Genia nu îi cunoştea.

— Gentka Sokolova, zise Astaşev, pot să-ţi ofer un pahar de lichior cu muştar?

Şi brusc, prezenţa acestei fete îi aduse lui Astaşev în suflet o bucurie sălbatică.

Ea bea cu înghiţituri mici paharul de băutură şi surâdea, uimindu-se de ambianţa aceea plăcută, în care se putea respira uşor, mai uşor decât oriunde în lume. Ce fel de atracţie prezenta femeia aceea care îmbătrânea, dar se ţinea încă dreaptă, fardată, strălucind în

mătăsuri, în ochii acelor bărbaţi în mod vizibil cuceriţi de şarmul ei, care îi făceau o curte grosolană, înspăimântătoare? Şi dinspre Astaşev (Alioşa Astaşev, cum îl numi ea în sinea ei) emana ceva singular, apropiat, decisiv, care o transforma pentru eternitate.

— Ei bine, dacă ţii neapărat, povesteşte-mi, cu atât mai rău, spunea el, uitând că un moment mai devreme el însuşi o rugase să-i spună care mai fusese viaţa ei în ultima vreme. bei

Dar ea tăcea, cu faţa albă strălucind, în timp cesW uita în ochii albaştri ai lui Astaşev.

— W

«f;

— Doar copiii şi oamenii foarte bătrâni au ochii atât de albaştri, zise ea cu multă dragoste.

— Mi s-a spus asta de un milion de ori – dinţii îi străluciră, şi atunci ea observă că pe o parte a gurii apăruse un dinte de aur. Ascultă, drăguţo, ai sărutat vreun bărbat până acum?

— Nu, răspunse ea, şi îşi scutură părul auriu.

— Deci eşti o prostuţă mică?

Râseră amândoi. Şi dintr-odată ei îi veni să plângă. Apoi, timp de cinci minute, nu mişcă şi nu mai spuse nimic, în timp ce el povestea „o întâmplare adevărată pe care o trăise". Deşi era vorba de o femeie, Genia, prea preocupată de ceea ce se petrecea în ea însăşi, nu era atentă la ce povestea…

„Nu îl cunosc. De ce îl iubesc? Fiindcă e frumos? Dar poate doar mie mi se pare frumos. De altfel, oare sunt capabilă să iubesc un bărbat fiindcă e frumos? Uite ce urât mănâncă. Dacă ar fi atât de bine, ar fi căsătorit de mult timp, bărbaţi frumoşi neînsuraţi nu există. Poate că îl iubesc fiindcă e atent cu mine. Dar oare mi-a dat atâta atenţie cât mi se pare? Da, sigur, într-o zi mi-a pus o întrebare despre nasturii rochiei pe care o port, dar asta nu dovedeşte deloc că nu m-a uitat, îl iubesc pentru felul lui, pentru grosolănia asta, pentru cum se preface că e josnic, pentru râsul lui de bandit, pentru că face uneori gesturi necioplite".

64

— Trebuie să-ţi mărturisesc, Genetka, că nici eu nu am sărutat pe nimeni – şi îşi luă un aer vinovat. N-am avut timp. Nu zic că n-am făcut alte lucruri, dar pentru sărutări nu am timp. În general, eram foarte grăbit întotdeauna. Ştii, când aveam şaisprezece ani, în camera

bucătăresei era un ceas deşteptător care avea o sonerie înfiorătoare, parcă băteau clopotele. Ei bine, nici măcar n-am apucat să văd unde era ceasul ăla – dacă era aşezat pe comodă sau pe pervazul unei ferestre, ori pe o etajeră – pe cuvântul meu, viaţa este atât de scurtă, sunt atâtea lucruri de făcut!

Şi dacă aici s-ar situa limita fericirii, se gândea ea, dacă n-ar mai exista niciodată clipe mai fericite de-atât, niciodată, niciodată?

— Ştii ce-ar fi interesant acum? Să mergem undeva. Chiar dacă nu am merge decât la cinematograful tău. Ne-am lua locurile cele mai scumpe.

— Nu, de ce la cinema? Şi e târziu. De altfel, filmul de astăzi nici nu e prea bun…

— Atunci să mergem la Expoziţie, încă nu am călcat pe-acolo. Dumneata ai fost?

— M-am dus odată cu mătuşa mea, dar nu am văzut aproape nimic.

— Cu mătuşa? Ei bine, astăzi o să mergi cu unchiul Alioşa! Dar nici acum n-o să vezi nimic.

Era toamnă şi anul Expoziţiei Universale, chiar acea expoziţie care, mai multe luni, a desfigurat

65

Parisul înainte de a dispărea, fără a lăsa nicio amprentă, niciun monument, nimic în afară de amintirea unui desfrâu de lumină, a unei cantităţi uriaşe de obiecte, a unei mulţimi de oameni. Urcând pe pod, se treziră prinşi într-o mulţime care împingea şi se înghesuia în toate părţile (Astaşev o luă pe Genia de braţ, să fie sigur că nu se pierd unul de altul). Deasupra lor, sub cerul de septembrie luminat de lună, salva focului de artificii se risipea lent, moale; se lăsa deja noaptea, făcând să se apropie sfârşitul acestei sărbători care uimea spectatorii mai mult decât îi seducea. Sub pod curgea Sena, violetă din cauza fântânilor arteziene iluminate, în care se oglindeau, se amestecau, ţâşneau şi dansau lumini; focuri de artificii erau lansate de pe maluri, ţâşneau, se risipeau ca nişte baloane de copii în înălţimile negre şi adânci, mii de baloane călătoreau în cer, precum o cale lactee, dispăreau, ultimele semănau prin culoare şi volum cornului lunii care plutea în apropiere. O muzică cu accente metalice venea dinspre Turnul Eiffel: un cor şi sunetele unei orgi a căror stridenţă îţi aducea lacrimi în ochi; o sirenă mugea în depărtare, şi din nou aurul candelelor romane se risipea,

departe, basculând în întunericul unui nor care plutea în derivă, rătăcit.

Totul dansa – apa sub pod, mulţimea pe mal, aerai străbătut de lumini. Strâns lângă parapetul po

66

dului, un copil plângea, pierdut. Un poliţist căuta să ajungă la el prin mulţimea de trupuri agitate. Iar Genia, care respira fumul artificiilor şi această muzică plângătoare venită de nu se ştie unde, se gândea că această sărbătoare, această nebunie inventată de cineva, care se revărsa în seara aceea pe străzile oraşului îl transforma într-un loc fără tristeţe, fără suspine, fără înşelătorii, fără meschinărie umană, fără despărţiri, fără sordide decoruri de marionete. Genia nu mai auzea decât poemul propriei sale inimi.

Apoi au stat aşezaţi pe puntea unui iaht tras la chei, până când toate luminile s-au stins. El îi spunea că ar trebui să vină la el acasă, că în general femeile rusoaice sunt nişte *allumeuses* insuportabile, cărora le place doar să stârnească bărbaţii, fără a merge până la capăt. Când trecea prin faţa lor o femeie, se uita după ea, făcea comentarii.

— Eu ştiu foarte bine ce-mi place, spunea el, sorbind cu paiul din băutură, cu pălăria dată pe spate, în general, prefer brunetele. Acum cinci ani am avut o blondă, ce şi-a mai bătut joc de mine, de fapt, ea este cea care m-a avut pe mine! Nu, este adevărat, bărbaţii sunt nişte porci. Genetica, tu trebuie să descoperi totul despre dragoste, îţi propun să te învăţ eu totul.

Şi acum, mai mult decât un presentiment, era o certitudine clară: o asemenea seară nu avea să se

67

mai repete, va rămâne unică, trebuia ceva ca s-o prelungească, pentru că noaptea, apoi dimineaţa avea au să sfarme totul, să şifoneze totul, să distrugă totul. Nu se mai întreba de ce-l iubea pe acest bărbat – fiecare amănunt, de la numele lui până la amprenta rusească a cuvintelor lui, pe care nicio întorsătură de frază franţuzească nu o putea ascunde, îi plăceau, o făceau să tânjească, şi de ce, pentru cine ar fi trebuit să se justifice, cui ar fi trebuit să-i dea explicaţii? Niciodată nu se aşezase cu un bărbat pe puntea unui iaht nemişcat (care ar fi putut pleca să facă înconjurul lumilor fantastice, dar nu va pleca, un iaht cu luminile stinse), i se părea că ei doi ar fi putut duce o viaţă lungă de îndrăgostiţi, sau o jumătate de viaţă, sau un sfert de viaţă – niciodată

nu dorise să trăiască cu nimeni nici măcar douăzeci şi patru de ore. Credea că, într-un fel sau altul, va putea să-l ajute, alături de el, invizibilă şi curajoasă, şi că ceea ce nu putea obţine singur, poate că împreună aveau să obţină.

În întuneric, mulţimea se îngrămădea acum către ieşiri; amândoi mergeau repede, împreună cu ceilalţi oameni, spre staţia de metrou. Ea o lua într-o parte, el în cealaltă.

— Vino cu mine, vino în patul meu, îi spuse el, ţinându-i mâna. Nimeni nu va şti nimic. Nu mai fi atât de provincială.

68

— {} Dar ea se desprinse, se repezi pe scară, se întoarse, amintindu-şi că nu-i spusese când şi unde aveau să se mai întâlnească: dar deja el nu mai era acolo, şi, în faţa ei, năvălea o mulţime de oameni cu hainele boţite, prăfuiţi, transpiraţi. O urmară în metrou şi pe stradă, o însoţiră până acasă, unul chiar intră cu ea şi urcă – un etaj mai sus.

Dar când se trezi singură pe divan, în sufrageria care mirosea a bucătărie, începură să-i curgă lacrimile de pe mâini pe obraji, şi ea nu ştia cum să le oprească, întâlnirea ei cu acest străin fusese prea crudă, un individ asemănător cu mii de alţi oameni, pe care până atunci nu-l cunoscuse, şi care i se dezvăluia, ieşind din umbra care învăluia până acum universul, în această întâlnire Genia vedea mâna destinului, necesitatea imperioasă a vieţii ei. Apăsându-şi pieptul cu amândouă mâinile, şoptea numele acestui bărbat.

Ploua cu găleata, sufla vântul, era o vreme rece, umedă, tristă – o adevărată vreme de toamnă – când, după patru zile foarte lungi şi foarte dure pentru Genia, el veni să o caute la cinematograf. Era aproape zece şi jumătate, era ultimul spectacol, tocmai îi preda încasările proprietarului. Astaşev se apropie, spuse liniştit, în faţa acestui om: „Bună seara, draga mea" scuturându-şi umbrela. De fericire şi de ruşine

69

ea rămase interzisă, termină de numărat banii şi biletele, îşi aranja în sertar lucrurile, încuie, stinse lumina, surâse, în câteva rânduri îi căută privirea lui Astaşev. Întors cu spatele, se uita la afişe. Ieşiră. Afară îi aştepta un taxi. „Unde mergem? întrebă ea. E atât de târziu". Fără să răspundă, îi deschise uşa, şi fără să se uite la ea, îi spuse repede şi sec:

— Eu nu sunt dintre bărbaţii care înghesuie femeile prin maşini.

Nu-ţi fie teamă. Mai întâi, nu e deloc comod, nu e confortabil, în al doilea rând… cum te simţi astăzi?

— Unde mergem? întrebă ea din nou, zărind o sticlă de şampanie care ieşea din buzunarul lui Astaşev;

— Genetka, Genetka, zise el agasat, pui prea multe întrebări.

— Toată viaţa mea este la schimb, zise ea încetişor, ascunzându-şi faţa în mâini. Este… ca în o ne*g h în*

— Da, e o operă bun, zise el, şi îşi drese vocea.

— Îţi place muzica?

Faţa i se ilumina de o bucurie atât de mare, încât fu uimit.

— Da. Dar ascult foarte rar. Uite că am ajuns. Ea fugi să se adăpostească de ploaia torenţială la intrare. El plăti, îşi descheie pardesiul şi apoi, după ce îşi vârâse restul într-unul dintre buzunare, se duse drept spre ea, o înlănţui, o împinse în intrare.

70

O sărută, şi fără a-i lăsa vreme să-şi vină în fire, să-rutând-o mereu, fără să spună o vorbă, o atrase spre scară.

— Lasă-mă să plec, Alexei, şopti ea, trebuie să-ţi spun că mi-e prea teamă. Voi veni altă dată. Lasă-mă, te rog, n-am să spun nimănui.

Cu multă îndemânare, îi răsuci braţul la spate, dureros, o sărută lacom pe gură, de două ori, îi atinse sânii. Ea îi prinse mâna, nu atât ca să-l oprească, ci ca să nu cadă. Până la urmă îl urmă în apartament.

Era încă noapte când ieşi de acolo. Găsi în întuneric comutatorul, privi în jos. Aproape de unde stătea văzu liftul – era la primul etaj. Atunci coborî, deschise uşa care dădea spre stradă şi aşteptă un moment. Felinarele luminau slab. Nimeni pe stradă, nici pe trotuarul din stânga, nici pe cel din dreapta. Plecă pe jos. Pe tot drumul nu întâlni mai mult de zece trecători. Poliţişti. Câteva maşini. Un tomberon plin de conopidă. Merse aproape o oră. Pe pod, se opri. Sena, umflată de ploaie, părea unsuroasă ca o bucată de slănină. Genia îşi făcu semnul crucii şi se aplecă spre apă. În acel moment cineva trecu pe o bicicletă şi umbra ciclistului alunecă pe trupul ei. Se redresa şi plecă de acolo. Când ajunse acasă văzu că se făcuse patru dimineaţa.

Îşi dădu jos pălăria, dar nu şi mantoul. Desculţă, intră pe furiş în camera în care dormea mătuşa. *Băii* trâna avea respiraţia grea şi regulată, în întuneric, Genia se apropie de noptieră, deschise sertarul, scotoci, nu găsi ceea ce spera să găsească acolo. Cu sertarul în mâini, se duse la bucătărie, aprinse lumina, căută din nou: aspirină, gardenal.

Dar tubnul de sticlă nu conţinea decât opt tablete. Atunci, cu două cârpe şi cu ajutorul unui cuţit de bucătărie, astupă fanta de sub uşă, stinse lumina şi dădu drumul la gaz.

„Doamne, se gândea ea, aşezată în bucătărie, cu ochii fixaţi pe fereastra fără perdea pe care se vedea, parcă apăsând deasupra pământului, cerul înroşit de lumini, cerul jos, parcă încărcat de fum. Doamne, dacă exişti, fă-mă să-mi fie frică, fă-mă să-mi vin în fire. Dacă exişti şi sufletul meu a vrut să săvârşesc asta, fă ca trupul meu, cel puţin, să se întoarcă, să mă împiedice să fac un asemenea păcat. Dacă exişti, fă-mă cel puţin să reacţionez, măcar aşa cum ar face-o un animal…”

Or, în timp ce ţinea în gură furtunul de cauciuc şuierător, ceea ce simţi Genia brusc nu era repulsie: era o dorinţă şi mai pătimaşă de a muri. Şi într-adevăr, trupul ei sfărâmat şi conştiinţa începură să ceară în acelaşi timp nefiinţa şi moartea. Fără îndoială sufletul ei, departe de a se despărţi de trup, îi strângea şi mai tare învelişul de carne, şi era o uşurare să meargă acolo, în sunetul clopotelor, în ţâşnirea focurilor de artificii, către alba cale lactee care dispărea.

72

se topea în întuneric. Timp de câteva minute sufletul şi trupul se regăsiră în mod miraculos împăcate. Cu o forţă copleşitoare, viaţa mai pulsa o dată în urechile Geniei, şi în acel moment totul căzu într-o uitare în care nu mai se arătă nicio viziune.

— Felicitaţi-mă, zise Astaşev. Astăzi am încheiat – sau aproape am încheiat – un contract pe care l-am urmărit timp de trei săptămâni.

Bărbatul în vârstă, mustăcios, cu gulerul înalt, se înclină spre el. Se agitară şi în spatele altor ghişee. Astaşev saluta în dreapta şi în stânga.

— Trebuie să dai de băut, zise unul.

Sigur că da. Chiar azi. Şi asta nu e tot – se opri o clipă – astăzi mi-am făcut nişte relaţii din care sper să iasă…

— Domnilor, Astaşev o să ajungă director, strigă un funcţionar aşezat sub o lampă aprinsă.

— Dar n-am niciun chef să fiu director, râse Astaşev cu veselie. Sunt mulţumit de soarta mea.

Se răsuci pe călcâie, trecu printre mese, oferind tuturor din ţigările pe care le cumpărase anume pentru ei. Cu trupul uşor, ţinându-se ferm pe picioare, ieşi, se plimbă pe străzi, se uită la

cravatele din vitrine. Era frig şi întuneric, dar era atât de plin

75

de el încât nu observa nici vremea urâtă, nici femeile care treceau pe stradă.

Pe Champs-Élysées, la etajul al optulea, într-un birou minuscul mobilat doar de o masă goală, de un scaun pentru director şi de un fotoliu pentru vizitatori, îl întâlnise pe fiul unui om de afaceri – un rus care nu mai putea vorbi ruseşte – şi acesta din urmă promisese să strecoare în mâna tatălui său, la momentul potrivit, o poliţă de asigurare de un milion de franci.

Astaşev adoptase imediat tonul unui conspirator experimentat, tăcând în momentul când secretara, pudrată cu o pudră ocru, intrase pe neaşteptate în birou. Şi când, fără să anunţe, apăruse un aviator celebru – un tip înalt îmbrăcat într-un pardesiu ţipător, un individ voinic care, cu puţin timp înainte, semnase aici un contract pentru a participa la producţia unui film şi a cărui prezenţă invada deodată camera mică, într-un asemenea mod încât chiar şi glasurile îşi schimbară tonalitatea – Alexei se ridicase ca să-şi ia rămas-bun.

— N-ai vrea o poliţă de asigurare? îl întrebă directorul pe aviator, e aproape sigur că ai să crăpi mai repede decât alţii. E chiar ciudat că până acum nu ţi-ai rupt gâtul.

Aviatorul îşi aruncă pe masă imensele mănuşi de culoare deschisă.

76…": … v1:

— Suntem asiguraţi de companie, spuse el aruncând o privire scurtă în direcţia lui Astaşev.

— Asta nu e o piedică, replică acesta. Nu este nici locul, nici momentul să vorbim despre asta, dar permiteţi-mi să vă spun că asigurarea făcută prin companie este făcută la grămadă, birocratic, în timp ce dumneavoastră vă puteţi face o asigurare individuală. Chiar în paradis mi se pare mai plăcut să intri ca un pasager pe cont propriu decât ca un călător într-o vacanţă în grup.

— Astea sunt glume! Pentru individualismul ăsta trebuie să plăteşti nişte sume nebuneşti.

— Există creaturi care zboară şi altele care se târăsc. E doar cu unsprezece la sută mai scump. Directorul izbucni în râs.

— Te linişteşte să auzi asta. Ascultă, dă-i adresa ta. O să vină şi o să-ţi explice între patru ochi ce te aşteaptă pe lumea cealaltă.

— Nu vorbesc niciodată despre lumea cealaltă, spuse voios Astaşev, lumea de aici îmi ajunge. Nu trăim într-un deşert, ci în capitala universului.

Din portofoliul său mare, lucios, aviatorul scoase o carte de vizită şi i-o dădu lui Astaşev.

Alexei le mulţumi celor doi şi făcu o plecăciune foarte adâncă.

Se simţea atât de bine, atât de tânăr şi încrezător! După ce sorbise un pahar de *chartreuse* la bar şi plă

77

tise câte un rând pentru opt dintre colegii săi din compania de asigurări, deveni mai binevoitor şi mai bine dispus decât niciodată. Mâncă un fel de mâncare bine pregătit şi spre ora zece îşi spuse că pentru, ziua aceea era de ajuns, că putea să-şi acorde o mică distracţie, să se recreeze, să-şi regăsească forţele înainte de a pleca, a doua zi dimineaţă, la o adresă de la periferie, iar după-amiaza spre casa aviatorului. Nu lăsa nimic pe mai târziu. Orice demers început trebuia terminat, aceasta era principiul lui Astaşev.

După trei ore, se afla la Xenia Andreevna. Cele trei ore se scurseseră într-o un stabiliment unde de data asta se mulţumise să privească, fără a participa. Era un obişnuit în această casă scumpă, deschisă numai în timpul zilei, şi când sosea portarul îl întreba dacă dorea să meargă la dreapta sau la stânga. La stânga erau femei. La dreapta, un fotoliu şi un ecran. Astaşev mergea pe rând în cele două locuri: acum venise rândul ecranului.

Xenia Andreevna, totuşi, nu era niciodată acasă la ora aceea. Servitoarea deschise, Astaşev trecu în salon, îşi scoase pantofii, se aşează pe divan, luă un ziar şi ceru să i se aducă un ceai cu lămâie. Pe masă era ziarul de seară, îl citi pentru că nu prea avea ceva mai bun de făcut; ciudat, poate din cauza digestiei, poate din cauza timpului petrecut într-un

78

Întuneric obscur şi mut, nimic nu-l mai interesa astăzi, şi simţea cum începea să-l ia somnul.

Citea în fiecare zi *ziarul*, şi în fiecare zi îşi spunea: ia să vedem ce s-a mai inventat, de ce se mai agită lumea, în ce prostii s-au mai lăsat antrenaţi? Orice informaţie privind Rusia îi provoca un surâs ironic: cum, domnilor, încă mai existaţi? Dimpotrivă, când i se întâmpla să vadă vreo fotografie în care, nu departe de acolo, un bărbat încălţat în

nişte magnifice cizme milităreşti saluta mii de bărbaţi încălţaţi în cizme identice, ceva dinăuntrul lui fremăta în secret, într-un mod agreabil, în imaginaţia lui, cu asta semăna puterea, numai cu asta: o autoritate vinică, supremă, omniscientă. Şi visa la asta, şi atunci, visele sale – ca ale multor oameni care nu ştiu să viseze convenabil – erau absurde şi abstracte, atât de îndepărtate de realitatea în care trăia. Visa la ordine – ordinea unui individ care ar ţine în mână toată Europa, şi în consecinţă întregul univers. Şi el, Astaşev, şi-ar procura o pereche din acele cizme excelente, strălucitoare, încălţămintea oamenilor deprinşi cu adevărata disciplină. Şi s-ar simţi indispensabil în această lume, mai necesar ca niciodată, mai mult decât acum – căci acum erau cu toţi egali, cei sfinţi cu cei bolnavi, cei înzestraţi şi rataţii, în timp ce în lumea pe care o visa nu ar fi decât Astaşevi, Astaşevi, Astaşevi: aici, acolo, pretutindeni. i

«79

Citea ziarul, cu privirea lunecând peste pagini. Un inginer de la Poduri şi Şosele, într-un acces de demenţă, şi-a sugrumat soţia şi pe cei doi copii, s-a deschis expoziţia canină, la Formosa a fost cutremur, s-a scumpit electricitatea, în Belgia are loc o criză ministerial. Sinuciderea domnişoarei X, s-au alarmat vecinii de la mirosul de gaz… Când au spart uşa, era… într-o scrisoare îşi cerea iertare pentru neplăcerile provocate şi adăuga faptul că murea dintr-o dragoste neîmpărtăşită.

Când se trezi, se făcuse întuneric în cameră. Xenia Andreevna încă nu se întorsese. Se încălţă, scrise pe un petic de hârtie: „*Maman*, nu vrei să mergem să ne distrăm undeva? Pune-ţi rochia cu decolteul cel mai şic, o să vin să te iau pe la opt". Şi cum nu ştia deloc ce să facă, se duse la Claudia Ivanovna, pe care n-o văzuse în zilele din urmă.

O găsi în pat. O dureau dinţii, avea febră, camera nu era deloc aranjată, nimic bun nu era pregătit pentru ceai.

— Ştii, *mamenka*, zise el aşezându-se lângă pat, mi-e foarte greu când te văd bolnavă. Pe cuvântul meu, am fi stat şi noi de vorbă puţin, în largul nostru – şi simţi că începea să-i piară buna dispoziţie, că de fapt se evaporase înainte de a adormi.

— De cinci zile n-ai mai venit, zise ea, ţinându-se de falca umflată. Ai fost bolnav? Cu cine ai fost? Ai mâncat cum trebuie?

80

I îşi luă un aer supărat, nu răspunse imediat.

— Cinci zile, e adevărat? *Mamenka*, nici nu-mi dau seama cum

trece timpul. E aşa de trist – aşa ne trece tinereţea. De fapt, aproape că s-a dus! De ce deodată îmi simt aşa de greu sufletul? Eram aşa de bine dispus! Nu vrei să te ridici din pat, mamă? Fără glumă, poate ca un pic de ceai…

Ea scutură din cap.

— Ai sufletul greu pentru că eşti singur, totdeauna singur, Alioşa.

Îşi desfăcu ultimii nasturi ai hainei, îşi puse coatele pe genunchi, cu chipul în palme

— Să mă însor, poate? întrebă el cu un surâs ironic, dar era ceva serios în vocea lui, şi Claudia Ivanovna tresări sub cuvertură. Cu o fată tânără, modestă şi îndrăgostită până peste urechi? Se va spune: e rusoaică, este săracă. Da, dar în schimb: curată, plină de virtute. De doi ani poartă aceeaşi rochie, munceşte în casieria unui cinematograf.

— Alioşenka, suspină încetişor Claudia Ivanovna, temându-se să nu-l indispună pe fiul ei.

— Am putea să ne facem cuibuşorul nostru. Acum aş putea – slavă Domnului! Şi dacă nu acum, când o voi face? Acum pot să-mi permit. Am avea copii, *mamenka*, o să râzi, nişte blonzi adevăraţi, şi eu şi ea suntem blonzi amândoi, îşi ridică fruntea, atinse lampa de pe noptieră şi se legănă pe scaun. Mi-a

venit dintr-odată asta în minte – reverii fără nicio bază, mai mult pentru dumneata decât pentru mine. Atunci am putea să locuim împreună, aş renunţa la isprăvile mele de holtei. Cine nu visează la asta într-o zi, ce bărbat? Am avea o servitoare – în vârstă, aşezată, şi ne-ar face menajul.

N-am mai mişca niciun deget. Nu-i aşa? Claudia Ivanovna se ridică, sprijinindu-se în cotul ei slab, pe pernă îi pică o lacrimă.

— Eşti îndrăgostit, Alioşa?

O privi, şi dintr-odată o umbră dură şi seacă se strecură în ochii lui deschişi la culoare

— *Mamenka*, deci nu poţi să trăieşti fără fantasmele astea, zise el ridicându-se. Ce, sunt oare un licean? Dacă mă însor, vreau cel puţin o zestre pentru ca noi să nu mai avem nicio grijă, eu şi cu tine.

Era mai ales agasat de aluzia pe care o făcuse la o viaţă în comun. Atunci ar fi trebuit să renunţe la Xenia Andreevna. Nici nu se punea problema.

Plecă foarte repede, cu un fel de greutate pe suflet, amintindu-şi de biletul lăsat Xeniei Andreevna şi gândindu-se unde ar putea s-o ducă. Ajuns acolo, în salonul împodobit cu şaluri de mătase şi ţesături decolorate, îi găsi pe Viasmitin şi pe Evgraf Evgra-fovici care jucau dame. *Mamenka* tot nu era acolo.

Mai stătu puţin, mâncă o pară, apoi, fără să-şi ia rămas-bun, plecă, după ce-şi lăsase la vedere în hol, 1 servieta şi umbrela.

82

Maman Claudia Ivanovna, *maman* Xenia Andreevna. O afacere dusă la bun sfârşit, un prânz hrănitor, ecranul din faimoasa casă, banii depuşi la bancă, două sau trei gânduri despre destinul Europei, intrările sale în orice local de noapte, în care portarii îl întâmpinau cu o plecăciune adâncă. Asta era viaţa lui, avea dreptul să spună: „Eu, slavă Domnului…" Dacă se întâmpla să fie puţin plictisit, trebuia să-şi spună că asta nu i se întâmpla decât o dată la cinci ani. Sigur, nu ruginește niciodată mecanismul perfect al oamenilor care poartă cizme tari şi netede. Ei bine, asta ar însemna că el, Astaşev, era reprezentantul unei perioade de mutaţie – ce era de făcut? Să ne consolăm gândindu-ne că totul este relativ, că individul mutant este în avangardă în comparaţie cu domnişoara X care moare de o dragoste neîmpărtăşită, sau în comparaţie cu sculptorul Engel care se hrăneşte cu morcovi. Şi din moment ce, când ne apucă vreo depresie iraţională, nu ne putem îndrepta către oamenii din viitorul nostru (sufletul slav este degenerat, nu are energia care ar fi potrivită în era interstelară, din moment ce nu există încă (sau nu s-a inventat încă) un soi de uniune pentru oamenii ca noi, gata să meargă la pas, să cânte în cor, pentru aceşti mutanţi (sunt numeroşi, mult mai numeroşi decât credeţi) atunci să ne întâlnim cu cineva dintr-o epocă trecută care.

.: … " 83

În acest moment, ne neliniştește, ne irită, dar ne este indispensabil…

Seara era rece, umedă, pietrele şi luminile oraşului nemişcate în crepusculul negru al străzilor. Ah, aceste bulevarde care se prelungesc la periferie, de-a lungul cărora mergea acum ca un stăpân şi unde, altă dată, se gândea că va muri în zdrenţe, sărac şi umilit. „Nicio teamă, nicio teamă, domnilor", murmură el, înaintând cu pasul său elastic şi zărind deja casa întunecată a lui Engel.

„Sunteţi boem – şi eu sunt boem când trebuie, se pregătea el să-i

spună. De aceea, presupun că pot trece pe la dumneavoastră la o oră atât de târzie?”

— Mulţumesc că aţi venit, mulţumesc mult, spuse cu bucurie Engel, recunoscându-l pe vizitator şi ţinându-i mult timp mâna în mâinile sale. Bună ziua. Doriţi să mai rămâneţi puţin? Păreţi obosit. Aţi venit pe jos?

Amândoi intrară în atelier.

— Sunt foarte fericit, dragul meu prieten, să vă revăd, deşi acum nu mai am nevoie de dumneavoastră, absolut deloc, spuse Engel.

Astaşev întrebă repede:

— V-aţi asigurat în altă parte?

— În altă parte da, dar nu m-am asigurat. M-am liniştit. Sunt liniştit. Aşezaţi-vă undeva, vă rog.

Un bărbat negru şi înalt, înveşmântat într-o haia na prăfuită şi într-un pantalon cu dungi, era culcat

pe divan. Nu dormea, dar avea aerul că s-a trezit chiar atunci.

— Pictorul Harin, care a sosit astăzi de la Florenţa, zise Engel. Mişenka, te rog, dormi liniştit, nu te vom deranja.

Pictorul Harin se mişcă un pic, găsi o poziţie comodă şi se linişti.

Erau aşezaţi pe două taburete, aproape de fereastra care le reflecta imaginea, iar Astaşev încrucişase mâinile pe genunchi, pentru că nu le putea pune în altă parte.

— A venit încet-încet, zise Engel. Poate că nu s-a terminat cu totul, dar o singură aluzie a făcut lucrurile clare. Să nu credeţi că m-am apucat să bântui prin biserici, că mă spovedesc şi mă împărtăşesc, că am agăţat icoane peste tot, nu, dar rugăciunea mi-a devenit indispensabilă. Altfel nu se poate.

— Felicitări, zise Astaşev. Am o mamă în vârstă, ar trebui să-i povestesc chestia asta.

Engel îşi încheie bluza, se lovi peste buzunar, căutându-şi ţigările.

— Vă sunt atât de recunoscător că aţi venit la mine! Dacă aţi şti ce am simţit după prima vizită! Trăiam ca toată lumea şi dintr-odată aţi apărut, precum trâmbiţa arhanghelului. Acum ştiu că moartea, ca şi voluptatea, nu poate fi explicată, trebuie să le simţi tu însuşi. Unii trăiesc până la adânci bătrî

nete şi nu ajung să înţeleagă nimic, alţii se nasc cu această ştiinţă. Iar mie mi s-a întâmplat la treizeci şi opt de ani. Mă veţi întreba: ce s-a întâmplat? Nu pot să vă răspund – cuvintele sunt atât de uzate „conştiinţa inevitabilului", „convingerea propriului său sfârşit" şi concluziile care pot fi trase de aici. Scuzaţi-mă, încă o comparaţie: „plină de pasiune, şopti: sunt a ta, a ta, ia-mă". Sunt cuvintele unei romanţe: nu suntem atenţi, dar dacă ne-am gândi mai profund!

— „Şi ea, plină de pasiune" îl corectă Astaşev. Am auzit cuvintele pe un disc.

— Mi s-a părut că aici este tot nucleul înţelepciunii umane, în senzaţia morţii, în gândirea sfârşitului, pentru că putem înţelege totul, în afară de asta, putem accepta totul, în afară de asta. Într-o zi, era să mă arunc pe fereastră din pricina acestor gânduri. Dar eram pe calea cea bună. Când aţi venit, ultima dată, ştiam deja că Dumnezeu este ceva de care oamenii nu se pot lipsi. Dar încă nu ştiam să exprim ceea ce înţelesesem. Acum, sunt fericit.

— Vă felicit din toată inima. S-ar spune că şi starea sănătăţii dumneavoastră s-a ameliorat. Aveţi chipul mai luminos.

Engel surâse şi dinţii lui enormi păreau că îi fac capul să se încline înainte.

— O mică speranţă, care nu cântăreşte poate mai mult decât un fulg, de a nu sfârşi fără a repara ceva.

86

fără a fi responsabil de ceva, de a întâlni… pe cineva drag mie, a cărui amintire ar face să-mi vină lacrimi în ochi, şi mai ales – a fi, a fi, a continua să existi, în orice formă ar fi asta. Acum ştiu ce este: acest fulg cântăreşte pentru mine mai mult decât universul, şi chiar şi îndoielile înseamnă o adevărată fericire faţă de ceea ce trăiam înainte.

— Deci aveţi şi îndoieli?

Engel îşi strânse pumnii mici şi osoşi şi şi-i apăsă de piept.

— Nu atât de multe ca înainte. Astaşev îşi mişcă picioarele sub taburet.

— Ei bine, am să plec, zise el. Am venit, cum se spune „după lumină" 1 şi am nimerit într-un mg al sufletului.

— Da, strigă vesel Engel, sigur, că da, plecaţi acum. Nu mai am deloc nevoie de dumneavoastră.

Astaşev se ridică şi, aşa cum era, în pardesiu, cu pălăria sa înaltă în mâini, făcu înconjurul atelierului, ca şi cum nu avea niciun chef să

plece. Pe masă se afla un vas de pământ ars, verde-închis şi lucios.

— Ce obiect frumos, zise Alexei gânditor.

— Îl vreţi? şi Engel strânse vasul la pieptul lui slăbănog. Oricum aveam de gând să vă ofer ceva, un

1 Un obicei vechi cerea ca stăpânii casei să pună în fereastră o lumânare aprinsă pentru a semnala astfel că erau acasă şi dispuşi să primească prieteni. Obiceiul a dispărut demult, dar expresia „a veni după lumină" a supravieţuit.

T

suvenir. Ca un avertisment. Luaţi-l. Nu are mare valoare, dar e frumos, şi se pot pune lucruri în el.

Astaşev nu refuză. După ce îşi luă rămas bun de la Engel şi după ce-l salută silenţios pe Harin, ieşi, cu vasul sub braţ.

În stradă, respiră din adâncul pieptului. I se păruse toată seara că îi lipseşte aerul, înţelesese că se simţise greoi şi apăsat în obscuritatea sălii de proiecţie, şi că de atunci purtase în el această lipsă de aer, tristeţea asta. Trebuia neapărat să găsească ceva nou în viaţa lui. Zece ani plini, dar acum era timpul să-şi ia o pauză: o partidă de dame cu Viasmitin, sau să meargă la pescuit, sau fericirea unui cămin, sau ceva de făcut pentru a-şi umple timpul liber. „M-am dezvoltat armonios – gândea el – şi la patruzeci de ani e normal să mă gândesc la asta. Nu poţi să fii un animal de povară toată viaţa. Femei de ocazie, glumele de la birou, *maman* atât de zăpăcită cu cavalerii ei. Mi-ajunge. O dorinţă infinită, o sfâşiere, un gol în stomac, simt toate astea de două zile, după noaptea cu Genetka. N-a vrut să ia banii. Drăguţă fată! îi era atât de frică!"

Mergea ducând sub braţ vasul care nu era învelit în nimic, îi plăcea să meargă aşa. Doctorul îl sfătuise să meargă cât mai mult posibil, ca să combată depunerea grăsimii. Această plimbare nocturnă restabilea în mod mecanic echilibrul, dar Astaşev tot nu avea chef să se întoarcă acasă la el. Pentru a treia oară în seara aceea, se duse la Xenia Andreevna acasă. Era prea târziu pentru a ieşi, dar putea rămâne acolo până la miezul nopţii, aşteptând să adoarmă.

Sună de două ori. Din apartament se auziră paşi grei: chiar şi papucii de casă al Xeniei Andreevna aveau tocuri. Ea întredeschise uşa: „Tu eşti? Ce se întâmplă? El răspunse: „Numi-e somn. Mi-am lăsat umbrela aici. Lasă-mă să intru, te rog. Ţi-am adus un cadou, un vas. Se

pot pune lucruri înăuntru".

În pijama de mătase cu flori mari, scânteietoare, lucioasă, Xenia Andreevna îl conduse până la camera ei prin apartamentul întunecat, se aşeză pe pat, aprinse o ţigară.

— Eram pe punctul să mă culc. Tocmai m-am întors acasă. Imaginează-ţi: fata asta (şi eu, ca o idioată, credeam că e fecioară!) avea un prieten, şi ieri şi-a tras un glonţ…

Stătea în faţa ei, cu ochii mari, şi se prefăcea că nu înţelege, uimit el însuşi că pricepuse atât de repede. Cum înţelesese? Cum putuse ghici că Xenia Andreevna vorbea despre *ea*?

— Ba nu, s-a sinucis dând drumul la gaz. Proprietarul cinematografului a spus că venise să o caute un domn cu o seară înainte. Se culca cu el – e clar. Poate că o lăsase însărcinată? Poate că se săturase de ea? Doamne-Dumnezeul, ce ticăloşi sunteţi voi, bărbaţii!

89

l

El întrebă repede:

— Ce domn? E căutat?

— Nu se ştie nimic despre el. Dar de ce să-l caute?

Nu înţelegea ce se întâmpla cu el: se simţea eliberat de un coşmar pe care-l trăia de două zile: tot felul de gânduri, de vise, tristeţea asta. Acum era din nou liber, cu trupul uşor, cu mintea liniştită.

— Haide, stai aici lângă mine. Scuză-mă, nu sunt pieptănată, dar din punctul meu de vedere tu nu eşti bărbat, mi-a trecut vremea pentru cei ca tine. Ştii, mătuşa ei era atât de disperată că a trimis după mine. Înseamnă că nu mai avea pe nimeni apropiat? Mama ei nu s-a arătat toată ziua.

— Nenorocita, zise liniştit Astaşev.

— Din fericire, l-am întâlnit pe Iuliu Fedorovici pe stradă şi l-am luat cu mine. S-a ocupat de tot. Mătuşa voia să depună plângere, dar ce plângere, din moment ce a fost găsită în bucătărie, cu furtunul de gaz în gură? Ia uite, şi acum am mâinile îngheţate.

— Linişteşte-te, zise el cu forţă şi fermitate. Persoana asta ne-a înşelat pe amândoi. Dacă era atât de sensibilă, de ce-şi farda buzele şi îşi făcea unghiile? De ce avea năsturaşii ăia la rochie? Nu e consecvent, e chiar ilogic.

— Fără îndoială, a făcut-o din pricina iubitului ei care a

părăsit-o.

— *Maman*, ce tot zici acolo? Ia spune-mi, nu te-a părăsit niciodată vreun iubit? Dacă femeile s-ar apuca toate să se sinucidă dând drumul la gaz fiindcă le-a părăsit cineva, ar dispărea neamul omenesc. Trebuie să ştii să trăieşti, să ştii să-ţi asumi faptele tale cu curaj.

— Toţi bărbaţii, nişte ticăloşi, repetă ea cu o asprime simulată.

El îi sărută amândouă mâinile care acum, fără inele, păreau atât de bătrâne încât erau de nerecunoscut. Apoi se duse la toaletă – încă din copilărie era extrem de atras de accesoriile feminine – se parfumă, îşi dădu cu pomăda, îşi trecu peria prin păr, un puf de pudră pe bărbie, mirosi o cremă, clănţăni foarfecele în aer.

— Mă pricep la oameni, zise el curăţându-şi unghiile. Oh, cum îi cunosc, *maman*\ Toţi sunt vinovaţi de tot, numai ei, şi merită tot ce li se întâmplă. Tolstoi şi Dostoievski ştiau multe despre asta; dar nu e nimeni care să se compare cu ei în vremurile astea.

Albi şi Amari1, nu merită osteneala să-ţi murdăreşti mâinile cu aşa ceva!

Ea se uita la el, agăţată cu amândouă mâinile de pologul patului, legănându-şi picioarele desculţe, albăstrii.

— Cred că sinuciderea este actul cel mai puţin demn de iertare din câte există (şi Astaşev îşi pe

Joc de cuvinte despre scriitorii ruşi Belîi (Alb) şi Gorki (Amar).

90

91

trecu degetele pe sub vestă, bombându-şi pieptul). Ceva care trebuie neapărat interzis. Să suprimi ceea ce a fost creat? Ai remarcat, *mamenka*, faptul că totdeauna sinucigaşii comit actul din laşitate: Ah, Doamne, n-am de unde să plătesc o datorie făcută la poker! Ah, nu mi-a cerut nici mâna, nici inima, ci a abuzat de sărmana de mine!

Tăcu, uitându-se în oglindă. Ea aştepta să vadă ce mai zice. Avea faţa pământie, acoperită de un strat gros de cremă de noapte, cu părul tern în ultimul timp. Iar ochii săi vii, strălucitori, în ciuda pungilor şi a cearcănelor, erau complet nemişcaţi.

Deodată ea îşi frânse mâinile, îşi pocni încheieturile şi zise cu voce surdă:

— Alioşa, ce mult îmi place de tine! Cât eşti de inteligent, de profund, de elegant! îmi imaginez câte femei se agaţă de gâtul tău!

Un moment el simţi un val de orgoliu apoi, când trecu, se duse la ea, îi aranja pernele.

— Culcă-te, eşti obosită. Cât despre femei, nu te îngrijora. Nu las pe nimeni să mi se atârne de gât. Să visezi frumos.

Înfăşurându-se cu mişcări leneşe într-un şal, căscând, ea îl însoţi până la uşă.

Şi Astaşev pleacă. Servieta, umbrela. Mâinile moi care se leagănă într-o parte şi în alta a corpului, înainte, înapoi. Picioarele vioaie strivesc parcă dru

92

mul sub paşi. În întunericul străzilor, în bezna oraşului, merge către somnul fără vise al Astaşevilor, pentru a se trezi a doua zi dimineaţă bine dispus, cu pălăria înaltă bine periată, ca să se ducă la aviator acasă, undeva în afara oraşului, sub razele soarelui, prin ploaie sau vânt, mai departe, şi mai departe, cu paşii lui fermi, elastici – cetăţean, contribuabil, consumator (dar nu soldat!) – dincolo de oameni, dincolo de frontiere, cu un paşaport în buzunar, cu un stilou în altul, merge prin ceaţă, prin caniculă, sub ploaia cenuşie, un-doi, un-doi, stânga, stânga, alunecând ca o umbră peste tot ce-i vine în întâmpinare, oferind ţigări, făcând aluzii, amintind, lăsându-şi urmele, salutând cu o plecăciune adâncă, deja puţin flasc, cu un început de chelie, cu surâsul său larg aurit, respirând ceva mai greu, balansându-şi grăsimea palidă a obrajilor săi de copil când umblă pe scări, pe străzi, pe şoselele pe care gonesc automobile, pe şinele pe care alunecă trenuri, înainte, înainte, dincolo de cimitire, de femei, de monumente, de apusurile de soare.

„% 3,<J» e
(*OK*
«im
MWţtirf.
fii!
Tipărit la:
S.C. TIPOGRAFIA S.A. Slatina b-dul AIC – uza, nr. 143, Slatina – 0500 – Olt, Telefon: 0249435350; 413855; Fax: 0249 – 438050 email: Bpografiaxnelro; http://www.tipografia-slatina.ro l".
BB